

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2011

Lenka Vildová

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky a psychologie

Učitelství pro mateřské školy

Bakalářská práce

Školní zralost a diagnostika

School maturity and diagnostic

Autor: Lenka Vildová

Obor: Mšp

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Renata Jandová

Datum odevzdání: 31. března 2011

ANOTAČNÍ LIST

Název práce

Školní zralost a diagnostika

Název v angličtině

School maturity and diagnostic

Anotace

Práce pojednává o problematice školní zralosti a jejích znacích. V teoretické části je zpracována otázka vhodnosti odkladu školní docházky a příprava dítěte na školní docházku. Prostor je věnován rovněž vývojovému období předškolních dětí a v neposlední řadě jsou zde zmíněny diagnostické metody posuzování školní zralosti, různé v praxi používané testy a jejich hodnocení. V praktické části je proveden výzkum na základě pozorování a zpracování vlastního screeningu a výsledného zhodnocení.

Klíčová slova

školní zralost, znaky školní zralosti, předškolní dítě, vývojové období, odklad školní docházky, diagnostické metody.

Abstract

The diploma thesis deals with the issue of school readiness and its characteristics. In the theoretical part of the paper the problems of the appropriateness of school attendance postponement and the child's school attendance preparation are worked up. Likewise the issue of children's development of pre-school stage is treated and, not least, the diagnostic methods of considering the child school readiness methods and various tests used in practice including their evaluation are mentioned. In the practical part, the research is carried out based upon the observation, indigenous screening elaboration and the final evaluation.

Key words

school readiness, features of school readiness, pre-school child, development stage, school attendance postponement, diagnostic methods

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala Mgr. Renatě Jandové za její ochotu a odborné rady při zpracování mé bakalářské práce.

V Českých Budějovicích, 31. března 2011

.....

Lenka Vildová

Prohlášení

Čestně prohlašuji, že jsem svoji bakalářskou práci vypracovala samostatně za použití uvedené literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě pedagogickou fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích, 31. března 2011

.....
Lenka Vildová

Obsah

1	Úvod.....	7
I TEORETICKÁ ČÁST		8
2	Školní zralost.....	8
2.1	Pojem školní zralost a školní připravenost	8
2.2	Znaky školní zralosti.....	9
2.3	Příprava dítěte na školní docházku	11
3	Vývojové období předškolního dítěte	14
3.1	Motorický vývoj	15
3.2	Vývoj řeči	15
3.3	Kognitivní vývoj	16
3.4	Hra	17
3.4.1	Hry pro rozvoj komunikačních schopností.....	18
3.4.2	Hry pro rozvoj pohybu	19
3.4.3	Hry pro rozvoj paměti	19
3.4.4	Hry pro rozvoj spolupráce	20
4	Popis diagnostických metod, posuzování školní zralosti.....	21
4.1	Kresebné techniky.....	22
4.1.1	Orientační test školní zralosti (Jirásek)	22
4.1.2	Test hvězd a vln.....	22
4.2	Hodnocení řeči a jazykových schopností.....	22
4.2.1	Obrázkovo slovníková zkouška (O. Kondáš).....	22
4.3	Testy zrakové percepce.....	23
4.3.1	Reverzní test (Edfeldt).....	23
4.3.2	Modifikovaný reverzní test pro předškolní děti (I. Eisler, V. Mertin) ..	23
4.3.3	Vývojový test zrakového vnímání (M. Frostingová)	24
4.3.4	Rekogniční test reverzní tendence.....	24
4.4	Testy sluchové percepce	25
4.4.1	Zkouška sluchové analýzy a syntézy (Moseleyov)	25
4.4.2	Test sluchové analýzy pro předškolní děti (I. Eisler, V. Mertin)	26
4.5	Hodnocení motorických schopností a laterality.....	26
4.5.1	Škála Oseretzského	26
4.5.2	Zkouška laterality	26
4.6	Komplexní paměťové testy.....	27

4.6.1	Test zrakově-sluchového učení (L. J. Monroeová)	27
4.6.2	Subtesty Stanford-Binetova testu	27
4.7	Diagnostika školních schopností a dovedností	27
4.7.1	Zkouška mluvnických dovedností (Z. Žlab)	27
4.8	Hodnocení sociálních dovedností	28
4.8.1	Vinlandská škála sociální zralosti (E. A. Doll)	28
4.8.2	Vinland Adaptive Behavior Scales (VABS)	28
4.9	Testy znalostí a obecné informovanosti.....	28
4.9.1	Zkouška znalostí předškolních dětí (Z. Matějček)	28
4.9.2	Orientační test školní zralosti – verbální myšlení (J. Jirásek).....	29
5	Vhodnost odkladu školní docházky	30
II PRAKTICKÁ ČÁST		31
6	Metodika zjišťování školní zralosti.....	31
6.1	Cíl.....	31
6.2	Popis zkoumaného vzorku	31
6.3	Diagnostické testy školní zralosti a projektivní metoda	31
7	Výsledky metodiky školní zralosti.....	33
7.1	Hodnocení vybraných dětí	33
7.1.1	Barborka	33
7.1.2	Helenka.....	35
7.1.3	Lucinka	38
7.1.4	Martin	41
7.1.5	Adam	43
7.1.6	Renek.....	46
7.2	Diagnostický kalendář	49
7.3	Přehled výsledků diagnostických testů	52
7.3.1	Přehled výsledků Orientačního testu školní zralosti (J. Jirásek)	52
7.3.2	Reverzní test Edfeldtův	52
7.3.3	Přehled hodnocení dětí podle screeningu školní zralosti	53
8	Shrnutí praktické části	54
9	Závěr	56
10	Literatura	57
	Seznam příloh.....	60

1 Úvod

Samotný pojem školní zralost v sobě zahrnuje komplexní souhrn znalostí a dovedností předškolních dětí, které by měly mít před samotným vstupem do školy. Správné posuzování školní zralosti u dětí je poměrně obtížná nicméně důležitá role psychologů. Domnívám se, že rozhodnout se správně, zda dítě dosáhlo optimální školní zralosti či zda je ještě pro vstup do školy nezralé, vyžaduje jednak určité zkušenosti psychologů, ale také znalost diagnostických metod k tomuto účelu určených. Myslím si, že by i pedagogičtí pracovníci měli mít alespoň základní přehled o znalostech a dovednostech dětí při vstupu do základní školy.

Cílem této bakalářské práce je posouzení některých možností diagnostiky školní zralosti. V teoretické části jsou vymezeny pojmy školní zralost a její znaky, neméně důležitou kapitolou je vývojové období předškolního dítěte. Zde jsem se snažila především upozornit na důležitost rozvíjení všech schopností předškolního dítěte. V další části jsou podrobně uvedeny jednotlivé diagnostické metody, přičemž je důraz kladen na Orientační test školní zralosti od Jiráska, jehož použití by dle mého názoru mělo být v praxi při posuzování školní zralosti stěžejní. V praktické části jsou uvedeny výsledky z pozorování školní zralosti dětí z mateřské školy v Českých Budějovicích a závěry získané na základě provedení diagnostických testů a metod.

I TEORETICKÁ ČÁST

2 Školní zralost

2.1 Pojem školní zralost a školní připravenost

V odborné literatuře je školní zralost nejčastěji charakterizována jako stav dítěte, který zahrnuje jeho zdravotní, psychickou a sociální způsobilost začít školní docházku. Školní zralostí tedy rozumíme takovou fyzickou a psychickou připravenost dítěte na školu, která mu umožňuje optimální zapojení se do vyučovacího procesu bez nebezpečí ohrožení fyzického a duševního zdraví při školní zátěži. V odborné literatuře se uvádí, že školní zralost znamená zralost centrální nervové soustavy, která se projevuje odolností vůči zátěži, schopností soustředit se a emoční stabilitou.

Definicí školní zralosti je mnoho, a proto bych uvedla v neposlední řadě ještě jednu definici od Langmeiera. *„Za školní zralost považujeme takový stav somato-psycho-sociálního vývoje dítěte, který je výsledkem úspěšně dovršeného vývoje celého předchozího období útlého a předškolního dětství, je vyznačen přiměřenými fyzickými a psychickými dispozicemi pro požadovaný výkon ve škole a je doprovázen pocitem štěstí dítěte a současně je dobrým předpokladem budoucího úspěšného školního výkonu a sociálního zařazení.“* (Langmeier, Krejčířová, 1998, s. 104)

Pojem školní připravenost pedagogové nejčastěji používají k vystižení určité úrovně vědomostí, dovedností a návyků, které by dítě mělo ovládat před vstupem do základní školy. U dítěte vstupujícího do školy se předpokládá určitá úroveň rozvoje po stránce poznávací, emocionální a sociální, jejíž dosažení vyjadřuje připravenost pro školu. (Zelinková, 2001, s. 110, 111)

2.2 Znaký školní zralosti

Znaků školní zralosti existuje celá řada. Mezi základní znaky školní zralosti patří především určitá úroveň řeči, myšlenkových operací, pozornosti, soustředěnosti a sociálních dovedností. Dítě by mělo být připraveno na školní docházku po stránce tělesné, pohybové, rozumové, sociální a citové, což by mu mělo umožňovat optimální zapojení do vyučovacího procesu bez nebezpečí ohrožení fyzického a duševního zdraví při školní zátěži. Psychologové definují školní zralost jako způsobilost dítěte absolvovat školní vyučování. (Kropáčková, 2008, s. 12)

Školní zralost je u každého jedince individuální. Tělesný vývoj posuzuje dětský lékař při preventivních prohlídkách. Dítě schopné jít do školy by mělo měřit okolo 120 centimetrů. Váha by se měla pohybovat okolo 20 kilogramů. Po tělesné stránce by dítě mělo mít započatou výměnu zubů. Učitelka mateřské školy by si měla všimnout, jak se dítě jeví po stránce tělesné, například zda zvládá jednoduché cviky. Dalším znakem školní zralosti je zvládání koordinace pohybů celého těla. Důležité jsou také schopnosti opisu některých písmen, držení tužky a zvládnutí kresby lidské postavy. Pro již zmiňovaný opis písmen a kresbu lidské postavy učitelce v mateřské škole může pomoci Orientační test školní zralosti od Jirásků. Tímto testem zjišťujeme připravenost dítěte pro psaní, test hodnotí vnímání dítěte. Správné držení tužky je velmi důležité. Dítě, které si navykne nesprávně držet psací potřeby, může mít dlouhodobé potíže udržení tempa nejen v první třídě na základní škole. Nesprávné držení pera může mít za následky křeče a bolest ruky. Proto je velmi důležitým úkolem učitelky v mateřské škole, aby správné držení tužky neustále kontrolovala. Držení psacího náčiní je důležitým předpokladem pro dosažení dobrých výsledků v grafomotorických činnostech. Na správném úchopu se podílí tři prsty pravé nebo levé ruky. (Rýdl, 1993, s. 18)

„A jako sebeúrodnější půda nemůže být plodná bez obdělávání, tak ani duše nenese plody bez učení...“ (Cicero in Budeme mít prvňáčka – Kropáčková, Portál 2008, s. 101).

Po stránce rozumové by učitelka MŠ měla dbát na dobré vyjadřovací schopnosti dítěte. Vyjadřovací schopnosti si dítě může procvičovat vyprávěním oblíbené pohádky, popisem kamaráda nebo popisem obrázků a dalšími zábavnými úkoly. Dále mezi znaky

školní zralosti patří schopnost dítěte úmyslné pozornosti. Každé dítě se dokáže alespoň chvíli soustředit. Soustředění bychom měli trénovat a prodlužovat, u každého dítěte je individuální. Dítě připravené na školní docházku by se mělo zvládnout soustředit na určitý úkol. Do rozumových nároků na předškolní dítě patří i projev zájmu dítěte o nové poznatky. Dítě by v průběhu předškolního věku mělo začít logicky uvažovat, toto můžeme pozorovat v některých dětských hrách. Mezi další znaky bych zařadila rozvinutí mechanické paměti, které dítě natrénuje na básničky nebo písničky. Mezi další znaky po stránce rozumové můžeme dále zařadit schopnost chápání a užívání symbolů, ovládnutí číselné řady do pěti a vyhranění laterality. Předškolák po sociální stránce je schopen začlenit se do skupiny vrstevníků. Důležitým úkolem je pro dítě odpoutat se od rodičů bez pláče a citového strádání. Po stránce citové by dítě mělo mít kladný vztah ke školní práci. Je těžké, aby dítě splnilo všechny tyto požadavky. Některé požadavky jsou důležité a některé méně důležité. Například vady řeči u dětí, které jsou velmi časté. Pokud jde o běžné vady, mohou se samy srovnat postupem času. Zde by se jednalo například o špatné vyslovování hlásek. Domnívám se proto, že v těchto případech není důvod k odkladu školní docházky. Pokud se vady řeči vyskytují kolem pátého roku dítěte, je dobré navštívit logopedickou poradnu, která dítěti pomůže. (Rýdl, 1993, s. 19, 20)

Problematika školní zralosti je řešena v legislativě České republiky, konkrétně v zákoně č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). Prvními znaky školní zralosti, které jsou zde uvedeny, jsou věk dítěte a stanovení počátku povinné školní docházky. V ustanovení § 36 je uvedeno, že *„povinná školní docházka začíná počátkem školního roku, který následuje po dni, kdy dítě dosáhne šestého roku věku, pokud mu není povolen odklad. Dítě, které dosáhne šestého roku věku v době od počátku školního roku do konce roku kalendářního, může být přijato k plnění povinné školní docházky již v tomto školním roce, je-li tělesně i duševně přiměřeně vyspělé a požádá-li o to jeho zákonný zástupce.“* To znamená, že dítě může nastoupit ke školní docházce, pokud oslavilo 6. narozeniny k 31. srpnu daného roku. Není to přímý znak školní zralosti, ale je to povinnost, pro přijetí dítěte do povinné školní docházky. (Kropáčková, 2008, s. 12) Za dítě připravené na školní docházku můžeme pak považovat rozumově, citově a sociálně rozvinutého jedince.

2.3 Příprava dítěte na školní docházku

„Příprava dítěte na vstup do školy je vlastně pouze vyvrcholením předškolní výchovy, resp. celé dosavadní výchovy dítěte od jeho narození až do šesti let...“ (Jaroslav Jirásek in Budeme mít prvňáčka – Kropáčková, Portál 2008, s. 11).

V České republice docházka dětí do mateřské školy není povinná, často však bývá pro děti výhodou. Dítě chodící alespoň rok do mateřské školy před nástupem na školu základní se pak ve škole lépe začlení do kolektivu svých vrstevníků. Dítě, které chodí do mateřské školy alespoň jeden rok před vstupem do základní školy, by si z mateřské školy mělo odnést spoustu dovedností, zkušeností, zážitků a poznatků, seznámení se s vrstevníky, trénování práce v kolektivu a chování k ostatním dětem.

Mateřská škola doplňuje rodinnou výchovu. Jak praví Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, mateřská škola má smysluplně obohacovat denní program dítěte v průběhu jeho předškolních let a poskytovat dítěti odbornou péči. Předškolní vzdělávání má usnadňovat dítěti jeho další životní i vzdělávací cestu.

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání v kapitole 3. (Pojetí a cíle předškolního vzdělávání) se zabývá úkoly předškolního vzdělávání.

„Úkolem institucionálního předškolního vzdělávání je doplňovat rodinnou výchovu a v úzké vazbě na ni pomáhat zajistit dítěti prostředí s dostatkem mnohostranných a přiměřených podnětů k jeho aktivnímu rozvoji a učení. Předškolní vzdělávání má smysluplně obohacovat denní program dítěte v průběhu jeho předškolních let a poskytovat dítěti odbornou péči. Mělo by usilovat, aby první vzdělávací krůčky dítěte byly stavěny na promyšleném, odborně podepřeném a lidsky i společensky hodnotném základě, a aby čas prožitý v mateřské škole byl pro dítě radostí, příjemnou zkušeností a zdrojem dobrých a spolehlivých základů do života i vzdělávání. Předškolní vzdělávání má usnadňovat dítěti jeho další životní i vzdělávací cestu. Jeho úkolem je proto rozvíjet osobnost dítěte, podporovat jeho tělesný rozvoj a zdraví, jeho osobní spokojenost a pohodu, napomáhat mu v chápání okolního světa a motivovat je k dalšímu poznávání a učení, stejně tak i učit dítě žít ve společnosti ostatních a přibližovat mu normy a hodnoty touto společností uznávané.“ (RVP PV, s. 5)

Existují desatera pro rodiče a děti. Jako první bych uvedla desatero pro rodiče, kteří mají obavy o dobrou adaptaci dítěte do mateřské školy.

Desatero pro rodiče dítěte v předškolním věku

Co by mohli udělat rodiče, aby vstup do mateřské školy nebyl pro dítě traumatem:

1. Chodit s ním mezi děti.
2. Nechat dítě na určitou dobu v péči jiného známého člověka.
3. Zaměřit se na dovednosti sebeobsluhy.
4. Rozvrhnout čas tak, abychom na dítě nemuseli spěchat, má-li věci udělat samo.
5. Udělat si čas na každodenní společnou chvíli u hry.
6. Udělat si čas na čtenou pohádku.
7. Během dne využívat možností si s dítětem povídat.
8. Krátce a srozumitelně oceňovat, co se dítěti daří.
9. Vyvarovat se výhrůzek typu: počkej, až budeš ve školce.
10. Opatrně zacházet i s vychvalováním školky. (Kořátková, 2008, s. 75,76)

Jako druhé bych uvedla desatero pro budoucí školáky. Každá základní škola má svá kritéria. Při zápisu do školy se pedagogický pracovník ptá dítěte na několik otázek. Některé školy mají na internetových stránkách zveřejněna desatera pro prvňáčky. Toto desatero má pomoci rodičům a dětem na připravenost do základní školy tak, aby si dítě ve škole počínalo dobře.

Desatero pro prvňáčka

1. Dítě zná svoje jméno a příjmení a ví, jak se jmenují rodiče.
2. Dítě se umí samo převléknout a obléknout do cvičebního úboru tak rychle, že na ně nemusí nikdo z kamarádů čekat.
3. Dítě zvládne uvázat si kličku na tkaničce.
4. Dítě dovede kreslit a správně držet tužku.
5. Dítě je schopno poznat základní barvy.
6. Umí uklidit hračky, pastelky, knížky na místo, kam patří.
7. Umí stříhat nůžkami.
8. Do aktovky si dítě zvládne uložit věci tam, kam patří.
9. Se zájmem a v klidu dovede poslouchat vyprávění. Dítě „neskáče“ do řeči.
10. Pozorně naslouchá a sleduje pohádky nebo filmy a dovede si o nich povídat.

Dítě udělá obrovský skok. Musí překonat množství překážek, které mu připravuje dnešní svět. Za krátkou chvíli se musí dítě připravit na vstup do základní školy. Příprava na školní docházku je velmi důležitá.

3 Vývojové období předškolního dítěte

„Období předškolního věku je označováno jako věk iniciativy, jehož hlavní potřebou je aktivita.“ (Erikson in Vývojová psychologie – Vágnerová, Portál 2000, s. 119).

Jako předškolní období v širokém slova smyslu se označuje celé období od narození dítěte až do jeho nástupu do školy. V užším slova smyslu je předškolní období charakterizováno obdobím dítěte ve věku 3 až 7 let. V této kapitole se proto budu zabývat přednostně vývojovým obdobím od 3 let do 7 let věku dítěte. Toto období je také nazýváno obdobím mateřské školy.

Dítě připravené na školní docházku by mělo dosáhnout určitého stupně vývoje. Člověk se vyvíjí postupně. Vývojové období předškolního dítěte může ovlivňovat několik faktorů. Vývoj dítěte je ovlivňován učením a zráním. Zrání je dáno geneticky a projevuje se v organismu dítěte. Podněty mohou zrání tlumit nebo mohou být pro dítě přínosné. Na dítě má velký vliv vnější prostředí. Vnější sociálním vlivem je rodina, mateřská školka nebo základní škola a společnost. Mezi důležité patří styl výchovy v rodině, který má velkou váhu při vývoji dítěte. Vývoj ovlivňují především rodiče, ale z velké části také sourozenci, prarodiče a další příbuzní. A nejen ti, důležití pro vývoj dítěte jsou také jeho vrstevníci. Kamarády a zároveň stejně staré děti má dítě možnost poznat v mateřské škole. (Langmaier, Krejčířová, 1998, s. 84, 85)

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání v kapitole 3. (Pojetí a cíle předškolního vzdělávání) se zabývá specifiky předškolního vzdělávání, metodami a formami práce.

„Předškolní vzdělávání se maximálně přizpůsobuje vývojovým fyziologickým, kognitivním, sociálním a emocionálním potřebám dětí této věkové skupiny a dbá, aby tato vývojová specifika byla při vzdělávání dětí v plné míře respektována. Předškolní vzdělávání by proto mělo nabízet vhodné vzdělávací prostředí, pro dítě vstřícné, podnětné, zajímavé a obsahově bohaté, v němž se dítě může cítit jistě, bezpečně, radostně a spokojeně, a které mu zajišťuje možnost projevit se, bavit a zaměstnávat přirozeným dětským způsobem.“ (RVP PV, s. 6)

3.1 Motorický vývoj

Tříleté zdravé dítě se už naučilo chodit a běhat po rovině i v nerovném terénu. Dítě spadne na zem jen zřídka. Významné změny může ovlivnit motorická hra, která dítěti pomáhá se zdokonalovat v chůzi a běhu. Motorický vývoj se s věkem dítěte stále zdokonaluje. Dítě zlepšuje pohybovou koordinaci, cvičí rovnováhu a držení těla. Mezi čtvrtým a pátým rokem dítěte můžeme pozorovat velké změny v běhu. Dítě seběhne hbitě ze schodů, seskočí z nízké lavičky, vydrží stát déle na jedné noze, leze po žebříku, umí házet míčem. Přestože ještě potřebuje pomoci, začíná být v tomto věku dítě soběstačné. Samo jí, samo se svléká a obléká. Pětileté dítě si dokáže obout botičky a snaží se i o zavázání tkaničky, ne vždy se však dítěti podaří tkanička zavázat. Dítě si dokáže umýt ruce a pod dohledem dospělého se samo vykoupe. Existuje mnoho motorických cviků, které jsou ideální pro tento věk dítěte. V předškolním období se dítě neustále zdokonaluje v pohybech, proto předškolní období můžeme nazývat jako stálé zdokonalování v pohybové koordinaci. V mateřské školce mají děti oblíbenou plastelínu, která rozvíjí nejen motoriku, ale i rozumové vnímání světa. Tříleté dítě se snaží napodobovat podle předlohy rovné čáry nebo kruhové čáry. Ve čtyřech letech je dítě schopné namalovat vertikální i horizontální čáry. Kruhové čáry si dítě zvládne procvičit při malování sluníčka či sněhuláka. U čtyřletého dítěte můžeme pozorovat snahu o kreslení lidské postavy. Dítě obvykle začíná hrubým nákresem hlavy a nohou. V obličejí se snaží dokreslit oči a ústa, mohou se často objevit také vlasy a uši. Tomuto znázornění lidské postavy říkáme hlavonožec. Pětileté dítě většinou už znázorní trup člověka, ale velmi často vykreslí tělo, paže a nohy člověka rovnými čarami. Obrázek šestiletého dítěte, které je pro školu zralé už nakreslí propracovaný obličej, tělo, paže i nohy tak, jak mají být. Na výtvoru se mohou objevit knoflíky, hodinky, šperky, klobouky a další detaily, kterých si dítě všímá. (Langmaier, 1983, s. 76)

3.2 Vývoj řeči

Děti se učí napodobením, a to platí i v případě řeči. Děti napodobují řeč dospělých lidí, vrstevníků a kamarádů. U tříletého dítěte je výslovnost některých hlásek nepřesná. Dítě nahrazuje obtížnější hlásky jinými, a tak je třeba neustále hlásky vyslovovat, aby se je dítě nebálo zopakovat. O rok později se dítě může příliš rychle zdokonalit a tím způsobí dětskou patlavost. Patlavost je velmi častou dětskou poruchou

řeči. Logopedové do šestého roku dítěte nepovažují patlavost za poruchu. Pokud patlavost stále trvá i po šestém roce dítěte, pak je dobré navštívit odborníka. V předškolním období se zlepšuje složení věty. Věta je delší a dítě má širší slovní zásobu. Občas se ale vyskytují chyby a nepřesnosti ve větách. Nejčastěji se objevují chyby v časových vztazích. Pokud dítě slyší větu, kterou má zopakovat, může se stát, že jí neporozumí a změní posloupnost slov. Z věty pak vznikne něco úplně jiného. Děti v předškolním věku si často povídají při hře pro sebe (například holčička se stará o panenku) a tím si procvičují řeč. V komunikaci s dospělými musí dítě brát ohled na jejich běžná pravidla logiky, které zatím dítě v předškolním věku moc nechápe. Když si dítě povídá pro sebe, nemusí se přizpůsobovat. Této řeči se říká egocentrická. Znamená to tedy, že si dítě povídá samo se sebou. (Vágnerová, 2000, s. 114)

V některých rodinách rodiče na dítě velice často mluví. Takové dítě pak má obrovskou výhodu proti dítěti, které bydlí v rodině, kde se méně mluví. Plynulá řeč rodičů, ať mezi sebou nebo mluvením na dítě, pomáhá k vylepšení slovní zásoby. Čím více mluvení dítě slyší, tím rychleji se rozvíjí jeho slovník. Dítě nemusí slovu rozumět, ale vnímá ho. Mluvení na dítě je velice důležité nejen pro jeho rozšiřování slovní zásoby, ale i pro složitější myšlení dítěte. Pokud má dítě dobrou slovní zásobu, může se začít urychlovat celý vývoj. Šestileté dítě by mělo znát v průměru 14 000 slov a věty by měly odpovídat svou délkou větám dospělých. (Fontana, 1997, s. 44)

3.3 Kognitivní vývoj

Dítě v předškolním období začíná mít rozčleněné názory (proto se tomuto myšlení říká názorové) oproti předešlé etapě, ve které se nazývají názory jako jednoduché. Můžeme pozorovat, že zhruba kolem čtyř let věku dítěte se vyvíjí inteligence. Dítě se dostává z předpojmové (symbolické) úrovně na vyšší úroveň, a to na názorové myšlení. J. Piaget s A. Szemiňskou prováděli několik pokusů pro děti v předškolním období. Kolem šestého až sedmého roku si dítě začíná propojovat obě dimenze najednou. (Langmeier, Krejčířová, 1998, s. 86, 87)

3.4 Hra

„Hra má smysl sama o sobě.“ (Langmaier, 1991, s. 87)

Hra u dětí v předškolním věku je jedna z nejdůležitějších činností, kterou dítě potřebuje ke svému rozvoji. V rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání je uvedeno, že *„metody prožitkového a kooperativního učení hrou a činnostmi dětí, které jsou založeny na přímých zážitcích dítěte, podporují dětskou zvědavost a potřebu objevovat, podněcují radost dítěte z učení, jeho zájem poznávat nové, získávat zkušenosti a ovládat další dovednosti.“ (RVP PV, s. 6)*

Roger Caillois rozdělil hry do čtyř principů:

1. princip alea

Hra je založena na náhodě. Do této skupiny patří například hry jako je tahání losu, rozpočítadla, karetní hry, hra v kostky, stolní hra Člověče nezlob se a další.

2. princip mimikry

Hra je založena na proměně a nápodobě. Dítě se vžije do určité role, například do pohádkové postavy, do jiného člověka, zvířete, rostliny nebo věci. Dítě se tedy může proměnit do role princezny, prince, ježibaby, čaroděje, tatínka, maminky, medvídka, žáby, kytky, stromu nebo například do lavice, tužky apod.

3. princip ilinx

Hra je založena na závratí. Závrať může dítě prožít při točení na kolotoči, houpání se na houpačce, ale také při jízdě na kole, či sáňkování.

4. princip agón

Hra je založena na soutěži či zápase. Princip agón dítě zažívá při soutěžích s kamarády. Například při soutěžích v běhu, skoku v pytli, přetahování provazu, míčových hrách, vědomostních soutěžích apod.

Učitelka v mateřské škole může být při hře jako pozorovatel, iniciátor, facilitátor, vedoucí hry, a nebo přímo hráč.

1. Pozorovatel: učitelka nezasahuje do hry dětí, pouze hru pozoruje.

2. Iniciátor: učitelka dětem nabídne hru. Nikdy však ke hře děti nenutí.
3. Facilitátor: učitelka posouvá hru dopředu a dbá na bezpečnost dětí.
4. Vedoucí hry: učitelka zadává hru a vysvětluje pravidla, hru řídí a organizuje.
5. Hráč: učitelka je v roli hráče, tímto může obohatit hru.

Jak mohou ovlivňovat kvalitu hry dospělí?

- Důležité je dítěti dovolit, aby využívalo prostor, který má k dispozici. Dítě si může hrát ve volné přírodě, kde má k dispozici přírodniny (vodu, hlínu, písek...)
- V žádném případě nesnižovat hru dítěte jako něco méněcenného.
- Nechat dítě, ať si samostatně zvolí téma hry.
- U předškolních dětí může dospělý navrhopvat hry s pravidly.
- Zajímat se o dětskou hru, rozebírat s dětmi jejich role a zajímat se o postavy.

(Kořátková, 2008, s. 147)

Zde bych uvedla několik her, které mohou usnadnit předškolnímu dítěti jeho rozvoj v určité oblasti. Hry, které zde uvádím, rozvíjejí komunikační schopnosti, pohyb, paměť a spolupráci.

3.4.1 Hry pro rozvoj komunikačních schopností

Věc, na kterou si myslím

Myslíme na nějaký předmět, který se nachází v místnosti a který je vidět. Dítě nám pokládá otázky, na které můžeme odpovídat pouze ano, nebo ne. Dítě se takto snaží uhádnout, o jaký předmět se jedná. Nejprve pokládá obecné otázky, které postupně více konkretizuje až do okamžiku, kdy zjistí, o jaký předmět se jedná a správně daný předmět uhodne. Poté se role vymění.

Na klady

Zkusíme se zamyslet nad kladnými vlastnostmi kamaráda. Alespoň tři jeho přednosti nebo dobré vlastnosti vybereme a myslíme si je v duchu (pokud hrajeme s 10 a více hráči, stačí, aby každý vybral jednu vlastnost). Každý řekne kamarádovi alespoň jednu dobrou vlastnost. Chvilí si s dětmi o vlastnostech povídáme.

Hádáme pohádky

Popřemýšlíme o jedné pohádce a poté ji začneme vyprávět. Neřekneme však, jak se ta pohádka jmenuje. Děti mají za úkol název této pohádky uhádnout. Vyprávět může i jedno z dětí (pošeptá paní učitelce název pohádky, v případě nutnosti může učitelka dítěti pomoci).

3.4.2 Hry pro rozvoj pohybu

Ostrůvková baba

Po zemi rozmístíme listy papíru nebo novin jako ostrůvky. Musí být od sebe vzdálené tak, že se po nich dá skákat z jednoho na druhý. Hrajeme potom na babu, ale nikdo z nás při hře nesmí šlápnout mimo ostrůvek.

Kyklop

Postavíme židle naproti sobě (uděláme bránu). Kyklop uvěznil děti ve své jeskyni a ty se teď snaží dostat přes bránu ven. Kyklop stojí uprostřed brány a má zavřené oči. Děti se snaží přeběhnout tak, aby je kyklop nechytil.

Na medvěda

Děti stojí v kruhu, jeden je ve prostředku a odpočívá – hraje medvěda. Říkanka: „Tiše, tiše, medvěd spí, kdo ho vzbudí, toho sní. Já mám doma ovci, můžu tleskat, jak chci. Já mám doma berana, můžu dupat nohama. Medvěde, vstávej!“ Medvěd se probudí a začne honit děti - koho chytí, ten se stane medvědem. Hra se opakuje.

3.4.3 Hry pro rozvoj paměti

Kimova hra

Připravíme si deset předmětů, které zakryjeme šátkem. Po dobu jedné minuty šátek odkryjeme. Po uplynulé době se věci zase zakryjí. Děti mají za úkol si všechny věci zapamatovat a pak správně pojmenovat (děti mohou věci i nakreslit nebo napsat názvy věcí).

Sluchové hádanky

Připravíme si deset předmětů, které vydávají různé zvuky: klíče, krabičku zápalek, hrnek, noviny a podobně. Posadíme děti zády k nám a uchopíme jeden předmět do ruky. Předmětem vydáváme zvuk (zvoníme, ťukáme nebo jím chrastíme, šustíme apod.). Po každém zvuku děti hádají, který předmět příslušný zvuk vydával.

3.4.4 Hry pro rozvoj spolupráce

Sousoší

Dohodneme se nejdříve na dvojici postav, kterou známe z knihy, z filmu, z pohádky. Může to být hlavně u menšího dítěte dvojice konkrétních postav – Sněhurka a trpaslík, Dlouhý a Široký, medvěd a medvědě, drak a princezna, atd. Se starším dítětem můžeme zkusit vyjádřit sousoším i téma abstraktní – přátelství, nedorozumění, hněv, usmíření, štěstí, zlobu, hloupost, mazanost, radost, atd. Když jsme se na námětu dohodli, oba se postupně zformujeme do takové pozice, která se pro vyjádření naší představy nejlépe hodí a která ji podle nás dobře vystihuje. V sousoší potom setrváme a sledujeme, jak se kdo z nás cítí a co nás v této pozici napadá. Potom si o tom povídáme.

Na sochy

Ve dvojicích si děti vymyslí název své sochy. Může se jednat například sochu medvěda nebo jiného zvířete, sochy smutku, radosti atd. Potom se jeden ze dvojice stane sochařem a ten druhý „hlínou“. Sochař z hlíny vytvoří domluvenou sochu, ostatní děti mohou hádat její název.

Jednou tužkou

Děti utvoří dvojice. Do jedné dvojice dá paní učitelka jeden velký papír. Děti se domluví na jednom námětu, který budou kreslit, například rybu, zajíce, hrad, dům, krajinu, atd. Děti mají jednu tužku, kterou obě uchopí a malují společně. Od uchopení tužky děti na sebe nesmí promluvit, snaží se domlouvat pouze pomocí pohybů.

4 Popis diagnostických metod, posuzování školní zralosti

„Pedagogická diagnostika je komplexní proces, jehož cílem je poznávání, posuzování a hodnocení vzdělávacího procesu a jeho aktérů.“ (Zelinková, 2001, s. 12)

Testy školní zralosti mají velkou hodnotu. Z výsledku diagnostického testu se dozvíme, jestli je dítě způsobilé pro školní docházku. Testy také umožňují hodnocení celkového stupně vývoje dětí. Školní zralost můžeme posuzovat ve dvou etapách. První etapou, kterou obvykle provádí učitelky v mateřské škole nebo učitelky při zápisu do základní školy je screening. Druhou etapou jsou diagnostické metody, které provádí pedagogicko-psychologická poradna. Psychodiagnostické metody smí používat pouze psycholog, který má odbornou způsobilost. Psychodiagnostické metody se dělí na klinické metody a testové metody. Mezi klinické metody patří pozorování, rozhovor, anamnéza a analýza spontánních produktů. U pozorování je důležité si nejprve stanovit cíl. Pozorování se dále může dělit na volné pozorování a systematické pozorování. (Vágnerová, Klégrová, 2008, s. 15, 23) Rozhovor je plánovaný a sleduje nějaký cíl. Rozhovorem pedagog může získat informace o vnitřním světě zkoumané osoby, názory a obavy, zájmy dětí i činnosti, které rády nebo nerady dělají. Během rozhovoru se mohou připravené otázky měnit podle odpovědí dítěte. Existuje rozhovor volný a rozhovor řízený. Volný rozhovor znamená, že dítě mluví o daném tématu. Řízený rozhovor vede pedagog, kdy se ptá na určité otázky. (Dvořáková, 2000, s. 40)

Existují různé druhy diagnostických metod pro posuzování školní zralosti, které jsou používané v pedagogicko-psychologické poradně. Metody, které jsem popisovala, jsou rozděleny na kresebné techniky, hodnocení řeči a jazykových schopností, testy zrakové a sluchové percepce, hodnocení motorických schopností a laterality, testy neverbální a verbální paměti, komplexní paměťové testy, diagnostiku školních schopností a dovedností, hodnocení sociálních dovedností a testy znalostí a obecné informovanosti.

4.1 Kresebné techniky

Kresebné techniky je možné použít při navazování kontaktu, při prvním seznamování mezi psychologem a dítětem. Tyto techniky odbourávají napětí.

„Kresba je jednou ze symbolických funkcí, v níž se projeví tendence zobrazit realitu tak, jak ji dítě chápe.“ (Piaget in Vývojová psychologie – Vágnerová, Portál 2000, s. 109).

4.1.1 Orientační test školní zralosti (Jirásek)

Tento test vypracoval Jirásek jako českou verzi Kernova testu. V České republice se stal tento test nejpoužívanějším. Test se skládá ze tří úkolů. Prvním úkolem pro testované dítě je nakreslit nějakého pána tak, jak to umí. Když je dítě hotové, přejde ke druhému úkolu, kterým je napodobení písma. Dítě, které se ještě nenaučilo psát, má za úkol podle předlohy napodobit psací písmo. Třetím úkolem je překreslit strukturu bodů, která se skládá z deseti puntíků tak, aby body byly shodné se vzorem. Tento test zkoumá předpoklady pro psaní. Test je hodnocen známkami od 1 do 5. Pokud je obrázek pána povedený (má všechny náležitosti, co má mít) hodnotíme jedničkou. Napodobení písma a překreslení struktury bodů hodnotíme také známkami od 1 do 5. Akceptujeme do známky 3. (viz Příloha č. 1)

4.1.2 Test hvězd a vln

Důležité pro tento test je, aby dítě chápalo pojem hvězda a vlna. Dítě má za úkol nakreslit do konkrétního prostoru podle své fantazie hvězdy a vlny. Hodnocení testu je zaměřeno na tvaru, pohybu a prostoru. (Svoboda, Krejčířová, Vágnerová, 2001, s. 279)

4.2 Hodnocení řeči a jazykových schopností

„Rozvoj řeči závisí na vrozených dispozicích i na kvalitě verbální stimulace.“ (Svoboda, Krejčířová, Vágnerová, 2001, s. 178)

4.2.1 Obrázkovo slovníková zkouška (O. Kondáš)

U dětí před vstupem do povinné školní docházky se touto zkouškou zjišťuje slovní zásoba a slovní pohotovost. Zkouška obsahuje 30 barevných obrázků. Dítě má za úkol sdělit, co vidí na obrázku. Když správně odpoví, získá jeden bod. Tyto testy se

nejčastěji provádí u dětí, které jsou z jiné jazykové oblasti či mentálně postižené. Tato zkouška je určena pro děti od 5 do 7 let. Může se též provádět jako zkouška při určování školní zralosti. Tato zkouška pochází ze Slovenské republiky a autorem je O. Kondáš. Autor doporučuje Obrázkovo slovníkovou zkoušku kombinovat s Orientačním testem školní zralosti od Jiráska.

4.3 Testy zrakové percepce

Děti v předškolním věku se nejprve naučí rozlišovat horizontální polohu. Dítě si tedy uvědomuje rozdílnost obrácených tvarů. K odlišení vertikální polohy dochází přibližně mezi šestým a sedmým rokem dítěte. Dítě, které je připraveno na školní docházku, dokáže rozlišit různé tvary, detaily a počty obrázků. Zrakové vnímání nám umožňuje hodnotit několik testových metod. (Svoboda, Krejčířová, Vágnerová, 2001, s. 138)

4.3.1 Reverzní test (Edfeldt)

V Edfeldtově reverzním testu má dítě za úkol rozlišovat dva obrázky. Musí určovat, jestli jsou obrázky stejné nebo odlišné. Pokud jsou obrázky odlišné, dítě by je mělo škrtnout. V testu jsou některé obrázky zrcadlové a často je děti předškolního věku zaměňují. Při tomto testu sledujeme chování dítěte a zároveň měříme čas trvání testu. Tímto testem se dozvíme, jak je dítě připravené pro čtení. Test má 84 znaků. Dítě, které je připraveno pro čtení, může mít 20 znaků špatně. Test je určen pro děti od 5 do 8 let. (viz Příloha č. 2)

4.3.2 Modifikovaný reverzní test pro předškolní děti (I. Eisler, V. Mertin)

Modifikovaný reverzní test upravili I. Eisler a V. Mertin. Autoři vycházeli z adaptace metody L. Schürerové. Tento test se skládá ze dvou částí - varianty A a B. Jedna část má 36 položek. Varianta A je pouze cvičná pro dítě. Abychom předešli chybám z neporozumění úkolu, vypracujeme společně s dítětem variantu A. Dítě pochválíme a motivujeme do druhé části testu. Pokud se dítě výrazně zhorší v části B, může se jednat o nezralé dítě. Dítě se rychle unaví a nemůže se soustředit. Test není časově omezen, a tak dítě pracuje samostatně, jak dlouho chce. Tento test je používán u dětí k posuzování školní zralosti. Také se často používá u dětí, které jsou neúspěšné v první třídě. Obě varianty testu mají 72 položek. Tento test je velice náročný na soustředění

a je velkou zátěží na předškolní děti. (Svoboda, Krejčířová, Vágnerová, 2001, s. 140, 141)

4.3.3 Vývojový test zrakového vnímání (M. Frostingová)

Tento test byl vytvořen pro účely hodnocení úrovně zrakového vnímání dětí, především u těch, které měly problémy s učením. Tento test přeložila M. Krallová v roce 1972. Test je rozdělen do pěti subtestů, které lze použít i samostatně. V první části má dítě za úkol kreslit nepřerušované, rovné, zaoblené nebo hranaté čáry mezi ohraničujícími liniemi různé šířky, aniž by se jich dotklo, případně spojit jeden bod s druhým. Zde se pozná, jak dítě pracuje se zrakovým vnímáním a jemnou motorikou (vizuomotorická koordinace). Druhou částí vývojového testu zrakového vnímání je najít určité obrazce (kosočtverce a elipsu) překryté pozadím vzrůstající komplexnosti. Obrázky jsou skryté a nebo se prolínají. Třetím úkolem je rozeznání geometrických tvarů, které jsou odlišné velikostí, stínováním, rozmístěním v prostoru apod. Dítě rozlišuje stejné tvary od podobných. Čtvrtý úkol je na principu Edfeldtova reverzního testu. Dítě poznává, které tvary jsou obrácené a otočené. Obrázky jsou typu běžných předmětů (např. květina, míč). Tímto testem zjišťujeme, jak je dítě připravené pro čtení. Pátým a zároveň posledním úkolem je obkreslování geometrických tvarů, které jsou nakresleny do soustavy teček. Tato část testu je založena na zrakovém vnímání a na grafomotorické schopnosti.

Dítě, které nastupuje do školy, by mělo ovládat senzomotorickou koordinaci, která se uplatňuje při psaní. Kontaktnost tvaru se uplatňuje u čtení textu. Čtvrtým úkolem zjišťujeme připravenost dítěte na čtení. Zjistíme také, jak dítě bude rozlišovat písmena b a d. Test je používán v předškolním věku dítěte jako test školní zralosti. Může být použit i při diagnostice specifických poruch, zpravidla od 4 let do 8 let věku dítěte. Tento test trvá 30 – 40 minut a dítěti je představován jako hra. (Svoboda, Krejčířová, Vágnerová, 2001, s. 144-147)

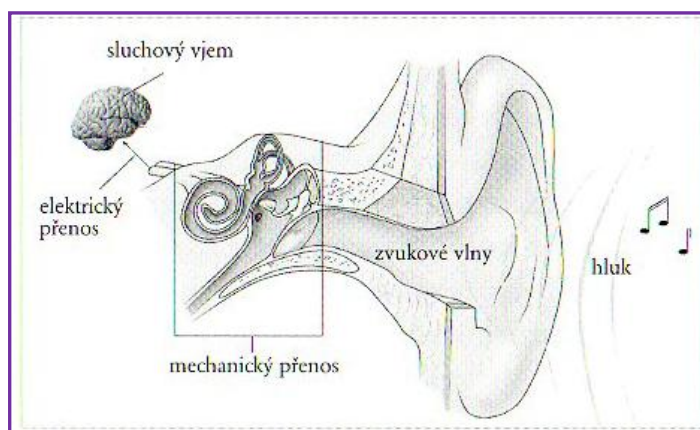
4.3.4 Rekogniční test reverzní tendence

Slovenská autorka O. Zápotočná reaguje na Edfeldtův test, který se zdá být nedostatečný. Test obsahuje 16 úkolů, z čehož je 1 cvičný. Každý úkol se skládá

ze dvou obrázků a je prezentován dítěti tři vteřiny. Test je určen pro děti od 5 let a 6 měsíců do 8 let a 6 měsíců věku dítěte. (Svoboda, Krejčířová, Vágnerová, 2001, s. 142)

4.4 Testy sluchové percepce

Dozrávání sluchového vnímání nastává mezi 5. a 7. rokem života dítěte. Dítě je schopné slyšet rozdíly mezi slovy.

Obrázek č. 1 – Sluchové vnímání (převzato z: „Co by děti měly znát Volker Zähme s. 25“)

4.4.1 Zkouška sluchové analýzy a syntézy (Moseleyov)

Test hodnotí úroveň skládání slov na hlásky a naopak. Test upravil Z. Matějček. Dítě má za úkol poznat, z jakých hlásek se skládá dané slovo. Zkouška se skládá ze dvou částí. První i druhá část zkoušky sluchové analýzy obsahuje 10 slov. Dítěti nejprve představíme zkoušku jako hru a zjistíme si na dvou slovech, jak dítě rozumí zadanému úkolu. Poté přejdeme k samotné zkoušce sluchové analýzy. Dítěti řekneme slovo a ono hláskuje každé písmenko. Zkouška sluchové syntézy je na podobném principu. Dítěti hláskujeme slovo, které má za úkol poznat. Opět provádíme nácvik, aby zadání dítě dobře rozumělo. Zkouška je určena pro děti od 5 let a trvá přibližně 10 minut. Dítě hodnotíme za každé slovo 2 body, pokud dosáhlo správného výsledku na první pokus. Za druhý pokus má dítě 1 bod. Při této zkoušce se dítě musí velice soustředit. Úspěšnost testu záleží na velké pozornosti dítěte. Tento test je vhodný pro diagnostiku školní zralosti. (viz Příloha č. 3)

4.4.2 Test sluchové analýzy pro předškolní děti (I. Eisler, V. Mertin)

Tento test je na stejném principu jako zkouška sluchové analýzy a syntézy od Moseleyova. Test je určen pro děti od 5 do 6 let. Je zjednodušený, ale opět se testované dítě musí velice soustředit. Dítě má určit, zda v zadaném slově je určitá hláska. Test obsahuje 15 jednoslabičných slov. (Svoboda, Krejčířová, Vágnerová, 2001, s. 150)

4.5 Hodnocení motorických schopností a laterality

Aby se dítě naučilo psát, musí mít rozvoj jemné motoriky určitou úroveň. Je to důležitý předpoklad pro školní úspěšnost.

4.5.1 Škála Oseretzkého

Tato metoda je určena k posuzování motorického vývoje. Test má 46 položek, které jsou zaměřené na motorický vývoj koordinace. Test je pro každou věkovou kategorii jiný. Zkouška se zabývá hrubou i jemnou motorikou. Tato zkouška je určena pro děti od 4 let a 6 měsíců do 14 let a 6 měsíců věku dítěte.

Test trvá 45-60 minut. Má také zkrácenou verzi, která trvá 10-15 minut a obsahuje jen 14 položek. Domnívám se, že tato verze by byla přijatelnější pro děti předškolního věku. (Svoboda, Krejčířová, Vágnerová, 2001, s. 153)

4.5.2 Zkouška laterality

Ujasněná laterality je důležitá pro zvládnutí čtení i psaní a má význam i pro rozvoj řeči. Se zkouškou laterality se zabývalo mnoho autorů, například M. Sovák, Z. Matějček a Z. Žlaba. Mezi nejčastěji používané zkoušky laterality v České republice patří zkouška od Z. Matějčka a Z. Žlaba. Tato zkouška se zabývá lateralitou horních i dolních končetin, očí a uší. K tomuto testu potřebujeme krabici s pomůckami a záznamový arch. Test se skládá z 12 úkolů pro horní končetiny, 4 úkolů pro dolní končetiny, 2 úkolů pro oči a 1 úkolu pro určení dominantního ucha. Test se používá u dětí předškolního věku. Tento test lze využít při zjišťování školní zralosti, nebo při specifické poruše dítěte v učení. Test je velice snadný a časově nenáročný.

4.6 Komplexní paměťové testy

4.6.1 Test zrakově-sluchového učení (L. J. Monroeová)

Tento test má za cíl zjištění, jak je dítě schopno učit se spojovat vizuální podměty s jeho verbálně prezentovaným označením. Jako pomůcka slouží 5 karet s bezesmyslnými obrázky. Dítě se naučí název každého obrázku, který představuje určitá slabika. Dítěti postupně ukazujeme obrázky a říkáme, jak se jmenují. Dítě má za úkol si je zapamatovat. Poté ukazujeme dítěti obrázky ve stejném pořadí. Dítě nám je jmenuje. Test se opakuje ještě jednou. Pokud dítě řekne dvakrát za sebou správně jména obrázků, test ukončíme. Pokud se dítě splete, test můžeme opakovat až pětkrát po sobě. Touto metodou zjišťujeme, jak se dítě rychle učí a jak se dítě adaptuje na úkolovou zátěž. Test je určen pro děti od 5 do 6 let. Metodu lze použít k posuzování školní zralosti.

4.6.2 Subtesty Stanford-Binetova testu

Tento test se zabývá opakováním číslic, vět, převyprávěním příběhů nebo povídek a kresbou obrazce z paměti. Tento test je zpracován do souborů pro jednotlivé věkové kategorie. (Svoboda, Krejčířová, Vágnerová, 2001, s. 178)

4.7 Diagnostika školních schopností a dovedností

4.7.1 Zkouška mluvnických dovedností (Z. Žlab)

Tato metoda je vhodná pro děti od 5 do 10 let. Tento test obsahuje 8 subtestů.

- „1. Určení správné formy ukazovacího zájmena.*
- 2. Převádění slov z mužského do ženského rodu či naopak.*
- 3. Porozumění shody v ohýbání podstatného a přídavného jména.*
- 4. Uvedení správného gramatického tvaru podstatného jména.*
- 5. Doplnování vět správným gramatickým tvarem podstatného a přídavného jména.*
- 6. Porozumění přídavným jménům a jejich aktivní tvoření.*
- 7. Hledání základů slov.*
- 8. Pochopení podstaty časování sloves v přítomném, minulém i budoucím čase.“*

(Svoboda, Krejčířová, Vágnerová, 2001, s. 189)

4.8 Hodnocení sociálních dovedností

4.8.1 Vinelandská škála sociální zralosti (E. A. Doll)

Škálu sociální zralosti přeložil do češtiny J. Kožený. Test se skládá z 8 kategorií. Kategorie hodnotí samostatnost a soběstačnost dítěte. Zkoumá například, jestli se dítě dokáže samo najíst, obléci, dále zkoumá úroveň motoriky a způsob komunikace. Zabývá se činnostmi, které dítě zvládne samo. V neposlední řadě zkoumá sociální adaptaci dítěte. Tuto škálu můžeme provádět pozorováním dítěte v určitých situacích. Informovat se můžeme od osoby, která dítě zná. Často dostaneme informace od rodičů. Tento test se používá u dětí od 3 do 9 let. Tato metoda se používá nejčastěji u dětí s mentálním postižením. Může být využita i k posuzování školní připravenosti. (Svoboda, Krejčířová, Vágnerová, 2001, s. 196)

4.8.2 Vineland Adaptive Behavior Scales (VABS)

Test má tři škály. První dvě škály jsou určené pro hodnocení dětí od 18 měsíců až do dospělosti. Třetí škála je pro děti od 3 do 12 let. Tento test je zaměřený na běžné projevy chování dětí, zvládání určitých dovedností, které by děti měly umět. Například hodnotíme úroveň aktivní komunikace, schopnost sebeobsluhy, domácí činnosti, chování k jiným lidem a v neposlední řadě hodnocení hrubé a jemné motoriky. (Svoboda, Krejčířová, Vágnerová, 2001, s. 198)

4.9 Testy znalostí a obecné informovanosti

4.9.1 Zkouška znalostí předškolních dětí (Z. Matějček)

Vědomostní test je rozčleněn do 10 oddílů. Každý oddíl má čtyři otázky, na které se dítě snaží odpovídat. Jednotlivé oddíly mají tato témata: 1. Společenské zařazení, 2. Počet, 3. Čas, 4. Hry a sport, 5. Pohádky, 6. Zvířata, 7. Nástroje, 8. Zaměstnání, 9. Rostliny, 10. Domácnost. Za každou dobře zodpovězenou otázku dítě dostane jeden bod. Pokud výsledek činí 20 bodů, dítě je průměrné. Tato zkouška trvá přibližně 10 – 15 minut. Test je určen pro předškolní děti od 4 do 7 let. Test slouží k určování úrovně rozumových schopností a uplatnění vědomostí v životě. (Svoboda, Krejčířová, Vágnerová, 2001, s.199) (viz Příloha č. 4)

4.9.2 Orientační test školní zralosti – verbální myšlení (J. Jirásek)

Tento test je zaměřen na verbální myšlení. Obsahuje dvacet otázek, které se týkají běžných věcí, které by dítě mělo znát. Například otázka zaměřená na zvířata, barvy, čas, ovoce, dopravní prostředky atd. (viz Příloha č. 5)

5 Vhodnost odkladu školní docházky

Vhodnost odkladu školní docházky posuzuje odborník - psycholog.

V zák. č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) je v § 37 odstavci 1) uvedeno: *„Není-li dítě po dovršení šestého roku věku tělesně nebo duševně přiměřeně vyspělé a požádá-li o to písemně zákonný zástupce dítěte do 31. května kalendářního roku, v němž má dítě zahájit povinnou školní docházku, odloží ředitel školy začátek povinné školní docházky o jeden školní rok, pokud je žádost doložena doporučujícím posouzením příslušného školského poradenského zařízení, nebo odborného lékaře. Začátek povinné školní docházky lze odložit nejdéle do zahájení školního roku, v němž dítě dovrší osmý rok věku.“*

Dítě, které nastoupí do základní školy, by mělo plynule srozumitelně mluvit, správně držet tužku v pravé nebo v levé ruce. Velmi důležité je, aby dítě mělo před vstupem do školy vyhraněnou laterálnítu. Dítě by mělo být schopné spolupráce s vrstevníky i s paní učitelkou a mělo by se dokázat soustředit alespoň třicet minut na jednu věc. Pokud dítě nespĺňuje tyto podmínky, je to důvod k odkladu školní docházky.

Pokud si nejsme jisti, jestli je pro dítě vhodný odklad, navštívíme pedagogicko-psychologickou poradnu, která dítě vyšetří a doporučí další postup. Pokud pedagogicko-psychologická poradna doporučí odklad, je možné, aby dítě chodilo do posledního ročníku mateřské školy nebo do přípravné třídy, které některé školy nabízí.

Velmi negativní vliv by mohlo mít předčasné zařazení dítěte do školní docházky. Dítě, které je nezralé, bude mít ve škole velké problémy.

II PRAKTICKÁ ČÁST

6 Metodika zjišťování školní zralosti

6.1 Cíl

Cílem praktické části bakalářské práce bylo posouzení některých možností diagnostiky školní zralosti. V této části jsou uvedeny výsledky z pozorování školní zralosti dětí z mateřské školy v Českých Budějovicích a závěry získané na základě provedení diagnostických testů a metod. Byly použity tyto metody - Orientační test školní zralosti od Jiráska, Reverzní test Edfeldtův a projektivní metoda – kresba rodiny a kresba začarované rodiny. Výsledky diagnostických testů a projektivních metod byly vyhodnoceny ve spolupráci s vedoucí bakalářské práce.

6.2 Popis zkoumaného vzorku

K výzkumu jsem si vybrala mateřskou školu, která se nachází v klidné části v Českých Budějovicích. Mateřská škola má celkem šest tříd. Charakteristika předškolní třídy této školky: v této třídě je zapsáno 28 dětí, ve třídě je převaha děvčat v poměru 17:11. K výzkumu jsem si vybrala šest dětí, tři dívky a tři chlapce ve věku 5 – 6 let. Děvčata: Barborka, které bylo ve zkoumaný čas 5 roků a 7 měsíců, Helenka, které bylo 5 let a 8 měsíců a Lucinka, které bylo v daný okamžik 6 let a 1 měsíc. Chlapci: Martin, kterému bylo 5 let a 5 měsíců, Adam, kterému bylo 6 let a 3 měsíce, Renda, kterému bylo 6 let a 7 měsíců.

6.3 Diagnostické testy školní zralosti a projektivní metoda

Pro posuzování školní zralosti byly vybrány tři metody. Jako první měly děti za úkol vypracovat Orientační test školní zralosti od Jiráska. S každým dítětem jsem pracovala individuálně a snažila se zajistit klidné prostředí pro vypracování tohoto úkolu. Test jsem dítěti představila jako hru. (Orientační test je popsán v teoretické části na straně 22) Další úkol, který děti plnily druhý den, byl test spadající do skupiny zrakové percepce, a to Reverzní test od Edfeldta. Tento test byl dětem zadán též v klidném prostředí. (Reverzní test je popsán v teoretické části na straně 23) Dále jsem s dětmi

zkusila projektivní metodu – kresbu rodiny a kresbu začarované rodiny. Nejprve mělo dítě nakreslit obrázek rodiny a poté vytvořit kresbu začarované rodiny. Dětem jsem zadání kresby začarované rodiny sdělila takto: „Představ si, že teď kouzelník začaroval tvoji rodinu do zvířátek. Namaluj obrázek takto začarované rodiny.“

7 Výsledky metodiky školní zralosti

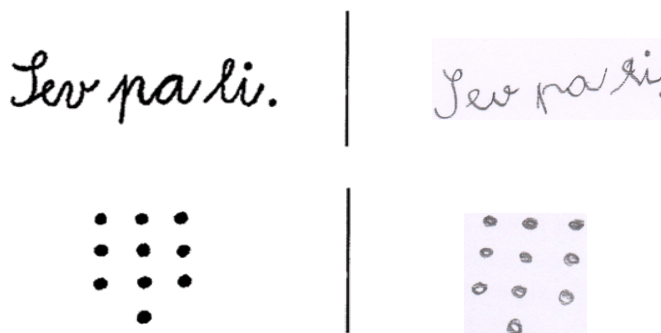
7.1 Hodnocení vybraných dětí

7.1.1 Barborka

Barborce bylo v době konání testů 5 let a 7 měsíců. Je jedináček a je z úplné rodiny. Barborka si ráda hraje ve dvojici s kamarádkou, a to nejčastěji v kuchyňce. Při spolupráci s ostatními dětmi je mlčenlivá. Při výběru, zda bude pracovat sama nebo ve skupině, si zvolí samostatnou práci. Má ráda pohyb a ráda soutěží. Barborka chodí na logopedii, jelikož špatně vyslovuje hlásky r a ř. Při řízených činnostech se aktivně zapojuje, ráda pracuje s paní učitelkou.

Orientační test školní zralosti od Jiráska

Při kresbě pána Barborka povídala, že kreslí tatínka. Postava měla hlavu, krk, trub, nohy, ruce a všech pět prstů. Obličej byl propracovaný. Postavu bych hodnotila dvojkou. Druhý úkol bych ohodnotila též dvojkou. Písmo je přibližně stejně velké jako předloha. První a druhé písmeno není spojeno v jedno slovo. Věta se mírně odchyluje od vodorovné linie, což je patrné z obrázku č. 2. Třetí úkol jsem oznámkovala jedničkou. Všechny body jsou na správném místě jako u předlohy.

Obrázek č. 2 - Orientační test školní zralosti od Jiráska (opis písma a obkreslení skupiny bodů), autor Barborka

Reverzní test Edfeldtův

Tento test má 84 znaků. Dítě, které je připraveno pro čtení, může mít z celého testu 20 chyb. Barborce se tento test povedl, první stránka byla bez chyby. Celkem měla dívka 14 chyb, z čehož vyplývá, že je Barborka ke čtení připravena. Při vyplňování testu jsem

Barborce stránky obracela. Nakonec si celý test ještě jednou zkontrolovala, to už si stránky obracela sama. Při kontrole odhalila ještě několik obrázků, které zapomněla škrtnout. Celý test měla hotový za 13 minut a 10 sekund.

Projektivní metoda

- **Kresba rodiny a kresba začarované rodiny**

Obrázek č. 3 – Kresba rodiny, kresba začarované rodiny, autor Barborka

Kresba rodiny

Na obrázku je tříčlenná rodina. Vlevo je vyobrazena maminka, vedle tatínek a malá Barborka. Holčička zaplnila zbývající prostor kresbou stromů a zdůvodňovala to tak, že nejradši chodí s rodiči do přírody. Na obrázek se sama podepsala. Kresba trvala přibližně osm minut.

Kresba začarované rodiny

Barborka začarovala rodinu do rybiček. Přála by si prý rybičky, o které by se sama starala. Když jsem se zeptala, která rybička je Barborka, každou rybičku zvlášť ještě popsala. Z obrázků je patrné, že je rodina harmonická a Barborka má k rodičům kladný vztah.

Držení tužky

Barborka drží při kresbě tužku správně. Lateralita byla vyhraněna na pravou ruku.

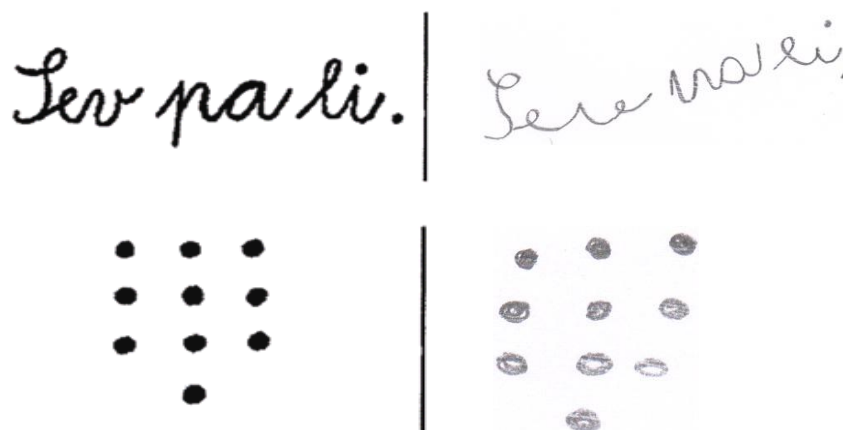
Obrázek č. 4 – Držení tužky

7.1.2 Helenka

Helenka je 5 roků a 8 měsíců. Helenka je z úplné rodiny. Rodinu tvoří rodiče a dvě holčičky - Helenka a její starší sestra Barborka. Rodiče jsou velmi vstřícní a podporují Helenku v různých činnostech a dovednostech. Dívka navštěvuje mateřskou školu od čtyř let a je ve třídě velmi oblíbená. Ráda spolupracuje se všemi dětmi ve třídě. Pokud je potřeba, ráda pomůže ostatním dětem s úkolem.

Orientační test školní zralosti od Jiráska

Prvním úkolem testu bylo nakreslit nějakého pána, tak jak to umíš. Helenka se pustila do kreslení se zaujetím. Kresba obsahovala všechny části těla, které měla zachytit. Na obrázku pána byly nakresleny knoflíky a pásek u kalhot. Tuto kresbu známkuje jedničkou. Dalším z úkolů byl opis písma. V tomto úkolu si Helenka vedla trochu hůře, opis písma bych známkovala dvojkou. Helenka nejprve přečetla, co je tam napsáno a poté se pustila do práce. Písmo přečetla jako „pa li“ a ptala se, co je to za první slovo. Věta se odchyľuje od vodorovné linie, což je vidět na obrázku č. 5. Třetím úkolem bylo obkreslení skupiny bodů, tento úkol jsem oznámkovala jedničkou. Žádný z bodů nechyběl a body jsou stejně poskládané jako u vzoru. Celý test trval kolem pěti minut. Helenka se soustředila a bylo vidět, že ji úkol velice bavil. Po splnění úkolu mě požádala, jestli si může zkusit opis písma ještě jednou.

Obrázek č. 5 - Orientační test školní zralosti od Jiráska (opis písma a obkreslení skupiny bodů), autor Helenka

Reverzní test Edfeldtův

Helenka pracovala na tomto testu samostatně, nepotřebovala otáčet listy papíru ani pomoci při škrtní obrázků. V testu měla 11 chyb, z čehož vyplývá, že má dobré předpoklady pro čtení. Test vypracovala zleva doprava po řádcích. Doba vyplňování testu činila 15 minut a 21 sekund.

Projektivní metoda

- **Kresba rodiny a kresba začarované rodiny**

Kresba rodiny

Helenka malovala rodinu s úsměvem. Papír si otočila na výšku a pustila se do práce. Jako první namalovala sebe (na obrázku č. 6). Při malování povídala, že ráda nosí culík, ale její starší sestra, která má vlasy delší, je nosí rozpuštěné. Sestru Báru nakreslila vedle sebe a poté nad postavu napsala jméno sestry. Podepsala také sebe a pustila se do kresby maminky a tatínka. Nakonec nakreslila velké sluníčko. Kresba trvala přibližně osm minut. Z obrázku je možné dedukovat, že má k rodině kladný vztah.

Obrázek č. 6 – Kresba rodiny, autor Helenka

Kresba začarované rodiny

Helenka chvíli váhala, jaká zvířátka má nakreslit. Poté se dala do kresby kočky. Při malování mi řekla, že mají doma kočičku a protože ji má moc ráda, nakreslila sebe jako kočičku. Sestru Báru nakreslila jako zebru. Maminku jako koníka s odůvodněním, že maminka má ráda koně. A tatínka nakreslila jako žabáka. Celý obrázek nejprve nakreslila tužkou a poté vybarvila. Zebru vyšrafovala tužkou jako první, poté vzala pastelky a vybarvila ostatní zvířátka. Dokreslila travičku a mráček a doplnila jména členů rodiny. Kresba trvala přibližně deset minut.

Obrázek č. 7 – Kresba začarované rodiny, autor Helenka

Držení tužky

Lateralita byla vyhraněna na pravou ruku. U Helenky se úchop tužky stále střídá. Chvilí tužku drží správně, ale po delší době malování se začínají kroutit prsty. Ukazovák prohýbá a prostředníček, který má pouze tužku podpírat, dává na tužku místo ukazováku.

Obrázek č. 8 – Držení tužky

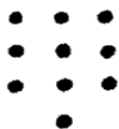
7.1.3 Lucinka

Lucince bylo v době konání testu 6 let a 1 měsíc. Lucinka pochází z úplné rodiny, má dva sourozence - staršího bratra a mladší sestru. Lucinka je tvořivá a má ráda výtvarnou výchovu. Hrubá a jemná motorika je bez obtíží. Lucinka má velmi dobrou slovní zásobu, nemá problém spolupracovat s ostatními dětmi a často se tak stává vedoucí skupiny. Je samostatná a cílevědomá, zajímá se o zvířata. Často si prohlíží obrázky z knížek a encyklopedií.

Orientační test školní zralosti od Jiráska

Při kresbě pána kreslila Lucinka tatínka. Tatínek má dlouhé vlasy, proto pánovi nakreslila též dlouhé vlasy. Postava na obrázku má vysoký krk, hodně krátký pas a dlouhé nohy, prsty jsou pouze naznačeny. Tuto postavu bych ohodnotila trojkou. V opisu písma chybí jedna část. První slovo je čitelné, ale ve druhém slově je písmeno „p“ neúplné a nad druhým písmenkem „a“ je tečka. Chybí dvojice písmen „li“. Přepis písma bych ohodnotila známkou tři. U třetího úkolu - obkreslení skupiny bodů - se nepatrně vychylují body k sobě, přesto ji hodnotím známkou jedna. Při tomto testu se Lucinka moc nesoústředila, bylo vidět, že ji úkol moc nezaujal.

Sev pa li.

Sev ná.

Obrázek č. 9 - Orientační test školní zralosti od Jiráska (opis písma a obkreslení skupiny bodů, kresba pána), autor Lucinka

Reverzní test Edfeldtův

V tomto testu měla Lucka pouze 8 chyb, což je skvělý výsledek a neměla by mít tak se čtením žádné problémy. Z jejího projevu bylo patrné, že je na ní test dlouhý a chyby se vyskytovaly spíše až ke konci testu. Po každé, když otočila stránku, nejprve si ji celou prohlédla a až poté začala pracovat. Stránky si nekontrolovala, sama otáčela listy. Dvakrát mě poprosila o gumu na gumování. Jednou vygumovala správně přeškrtnutý obrázek. Tento test měla Lucinka hotový za 18 minut a 2 sekundy.

Projektivní metoda

- Kresba rodiny a kresba začarované rodiny

Obrázek č. 10 – Kresba rodiny, autor Lucinka

Kresba rodiny

Lucinka namalovala šest postav. Při kresbě byla veselá a zpívala si písničku, kterou se učila dopoledne ve školce. U většiny postav nakreslila nejprve obrys a poté je vybarvila. Říkala si nahlas barvy, které použije a postupně dokreslovala obrázek. Na obrázku zleva - Lucinka, bratr, babička, tatínek, maminka a její sestra. Kresba jí trvala 20 minut.

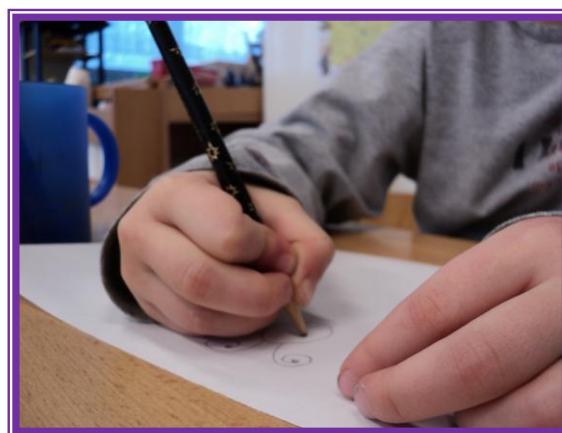
Obrázek č. 11 – Kresba začarované rodiny, autor Lucinka

Kresba začarované rodiny

Zpočátku jsem se domnívala, že se Lucince do kresby příliš nechce. Dívala se kolem po třídě a dělala prudké pohyby. Netrvalo však dlouho a začala malovat. Uvědomila jsem si, že se spíše zamýšlela nad tím, koho jak namaluje. Tatínka namalovala jako medvěda, sebe jako pejska, babičku jako kočičku, maminku jako žabku, bratra jako ptáčka a sestřičku jako motýlka. Při malbě mi sdělila, kdo je na obrázku, avšak již nezdůvodňovala, proč příslušné zvířátko symbolizuje danou osobu. Kresba trvala kolem 12 minut.

Držení tužky

Lucinka při držení tužky často prohýbá ukazovák, palec je příliš nízko, a tak se občas stalo, že jí tužka z ruky vypadla. Ruku pak mívá unavenou a nevydrží dlouho malovat.

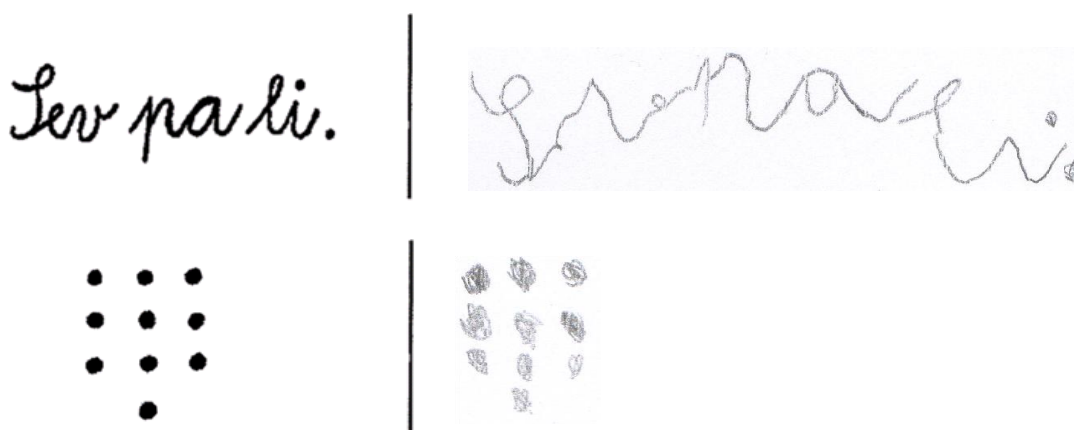
Obrázek č. 12 – Držení tužky

7.1.4 Martin

Martinovi je 5 let a 5 měsíců. Martin bydlí s maminkou, babičkou a mladší sestrou. Chlapec má rád pohyb, nejráději hraje fotbal. Hrubá motorika je bez obtíží, jemná motorika musí být stále procvičována. Porozumění řeči je průměrné, slovní zásoba je slabší. Při plnění některých úkolů bývá Martin nesoustředěný, občas jedná impulzivně a reaguje neadekvátně. Neakceptuje názory jiných a na konflikty reaguje hádkami, kritiku nepřijímá. Chlapec neudrží příliš dlouho pozornost.

Orientační test školní zralosti od Jiráska

Při zadání úkolu kresby pána neviděl Martin smysl této činnosti. Pořád se ptal, proč to má dělat. Kresba byla hotová během chvilky, bylo vidět, že ho kresba nebaví a nevidí v ní smysl. Úkol chtěl mít rychle hotový, aby si mohl jít hrát. Tuto kresbu bych ohodnotila čtyřkou, protože krk splýval s tělem a chyběly ruce, vlasy, uši i nos. Při opisu písma se Martin zklidnil a začal se soustředit. Písmo si vyměřoval ukazovákem a palcem. Měl chuť ještě pracovat. Jednotlivá slova spojil dohromady, a proto bych opis písma hodnotila trojkou. U obkreslení skupiny teček si Martin počítal tečky nahlas. Nejprve počítal tři body v jednom sloupci, které potom překreslil. Spočítal další sloupec a také překreslil. Když překreslil i třetí sloupec, spočítal všechny body dohromady a přepočítal je i u svého obrázku. Tento úkol splnil na jedničku. Orientační test školní zralosti trval šest minut.

Obrázek č. 13 - Orientační test školní zralosti od Jiráska (opis písma a obkreslení skupiny bodů), autor Martin

Reverzní test Edfeldtův

S Martinem jsem si také vyzkoušela Edfeldtův test. Nejprve jsem se mu snažila vysvětlit zadání testu. Martin se však na mě podíval a bylo vidět, že nerozumí tomu, co po něm chci. Proto jsem mu zadání vysvětlila ještě jednou. Martin si vzal do ruky tužku a pustil se do práce. Zpočátku se na úkol velice dobře soustředil. Netrvalo však dlouho a začal se mě ptát, jestli jsou ty obrázky stejné. Na to jsem mu odpověděla: „A co si myslíš ty?“ Pokrčil rameny a obrázek raději přeskočil. První řádku na první stránce Martin dělal postupně, což jsem poznala podle ukazování jeho tužky. Hned od prvního znaku na druhé řádce však začal přeskakovat z řádky na řádku. Nejprve jsem si myslela, že začal obrázky kontrolovat po sloupcích, ale skákal z jednoho na druhý. Po chvíli oznámil, že už je hotov a okamžitě se zvedl ze židle. Zarazila jsem ho a posadila zpátky ke stolečku. Obrátila jsem mu stránku a viděla jsem jeho zděšený výraz. Přesto se Martin hned pustil do práce. Obrázky, které nebyly shodné, však nepřeskrtl dlouhou čarou, ale pouze tam udělal krátkou značku. Ke konci testu byla poznat nesoustředěnost. Test si nekontroloval. Test vyplnil za 10 minut a 43 sekund. Udělal celkem 27 chyb, chyby se vyskytovaly především ke konci testu (na třetí a čtvrté stránce).

Projektivní metoda

- **Kresba rodiny a kresba začarované rodiny**

Obrázek č. 14 – Kresba rodiny, kresba začarované rodiny, autor Martin

Kresba rodiny

Martin namaloval vlevo nahoře maminku, vedle babičku, sebe, a dole vlevo sestřičku. Všechny postavy se na obrázku usmívají.

Kresba začarované rodiny

Martinovi se moc do kresby začarované rodiny nechtělo. Říkal, že nechce být žádným zvířátkem. Nakonec se pokusil nakreslit pejska. Když jsem se ptala, kdo to je za člena rodiny, odpověděl, že si jeho sestra přeje psa a tak jí ho namaloval. Dále řekl, že vedle pejska je sestra, která ho venčí. Zadanému úkolu rozuměl, ale další členy rodiny odmítl namalovat jako zvířátka.

Držení tužky

Martin při kresbě často prohýbá ukazovák a konec palce přečnívá přes tužku. Při kresbě se brzo unaví a často nedomaluje obrázek. Martinovi je potřeba stále připomínat správné držení tužky. Na začátku října nebyla vyhraněna lateralita. Martin střídal stále ruce. V listopadu bylo vidět velké zlepšení, lateralita byla vyhraněna. Martin již maluje pravou rukou, většinou ruce nestřídá.

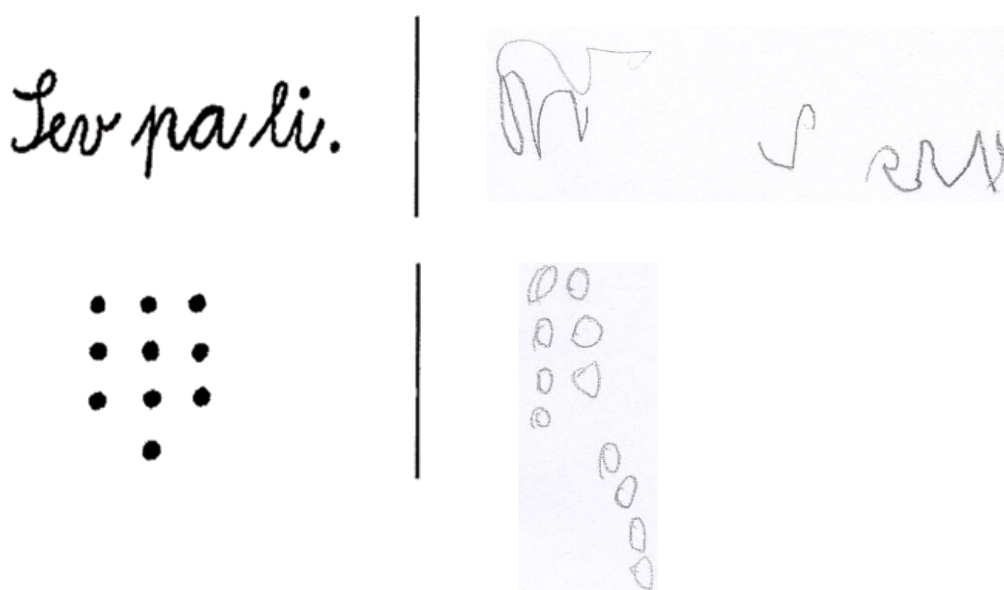
Obrázek č. 15 – Držení tužky

7.1.5 Adam

Adamovi je 6 let a 3 měsíce. Pochází z úplné rodiny, má starší již dospělou sestru, která s rodinou nebydlí, jelikož je vdaná. Adam je kamarádský, rád zpívá a tancuje. Řeč je bez logopedických vad a jeho slovní zásoba je průměrná. Číselnou řadu umí vyjmenovat do patnácti. Zná základní barvy, vyjmenuje roční období a správně vyslovuje. Mateřskou školu navštěvuje od tří let. Adam bývá často nemocný, z toho důvodu ve školce často chybí. Je kamarádský a oblíbený mezi dětmi, ale velmi často je v roli pozorovatele. Při řízených činnostech dává pozor, málokdy se však sám od sebe zapojí.

Orientační test školní zralosti od Jiráska

Hodnocení kresby pána: postava, kterou Adam namaloval, byla slabounce tužkou. Postavě chyběl krk, nos a uši, pas splýval s nohama, na rukou se dalo spočítat všech pět prstů. Proto jsem se rozhodla, že za tuto kresbu dám známku čtyři. Opis písma se Adamovi také nepovedl, žádné písmenko nepřipomíná vzor. Opis písma tak hodnotím pětkou. Na začátku obkreslování skupiny bodů se Adam soustředil, první a druhý sloupec se mu povedl, třetí sloupec však posunul hodně dolů, proto známkuji trojkou.

Obrázek č. 16 - Orientační test školní zralosti od Jiráska (opis písma a obkreslení skupiny bodů), autor Adam

Reverzní test Edfeldtův

Zadání tohoto testu bylo pro chlapce nejprve těžké pochopit. Zadání bylo vysvětlováno dvakrát. Když se Adam dal do práce, znovu se po chvíli ujišťoval, zda má škrtat jen odlišné obrázky. První stránku měl Adam správně, usoudila jsem tedy, že zadání rozumí. Pracoval se zájmem a soustředil se. Bylo vidět, že chlapce tento úkol velice zaujal. Listy stránek otáčel samostatně. Když byl chlapec na poslední stránce, ujistil se, že opravdu vyplnil všechny. Zeptal se, jestli mám ještě nějaké obrázky, že by rád ještě něco vyplnil. Test trval 23 minut a 19 sekund. V testu bylo 23 chyb, z čehož vyplývá, že pro čtení není ještě dostatečně připraven.

Projektivní metoda

- **Kresba rodiny a kresba začarované rodiny**

Obrázek č. 17 – Kresba rodiny, kresba začarované rodiny, autor Adam

Kresba rodiny

Adámek velice nerad maluje, a proto bylo velmi těžké ho k tomuto úkolu přimět. Když viděl, že malují všechny děti, přišel si také pro papír. Nejprve namaloval sebe, vedle začal malovat sestru, která s nimi nebydlí, ale často prý k nim jezdí. Při kresbě mi vyprávěl, jak si sestra hraje s Adámkem a že od ní dostal k Vánocům svítícího robota. Vedle sestry nakreslil maminku a nakonec vpravo vedle sebe tatínka. Z tohoto obrázku se dá vyčíst, že má velmi dobrý vztah se svoji sestrou. Tatínek je namalovaný hodně vzadu, usuzuji z toho, že asi bude Adam trávit více času se sestrou a s maminkou.

Kresba začarované rodiny

Do kresby se chlapci moc nechtělo, tvrdil, že zvířátka nakreslit neumí. Po chvíli začal malovat sebe jako zajíce (uprostřed), potom namaloval sestru jako medvídku (vpravo) a rodiče jako sněhuláky (tatínek vlevo, maminka vpravo). Nakonec domaloval oblohu.

Držení tužky

Adam drží tužku v pravé ruce. Držení je správné. Chlapcovi obrázky jsou namalovány většinou slabounce, jako by se bál na tužku přitlačit.

Obrázek č. 18 – Držení tužky

7.1.6 Renek

Rendovi je 6 roků a 7 měsíců. Je z úplné rodiny a má starší sestru. Je samostatný, většinou plní úkoly s radostí. Rád zpívá a maluje. Slovní zásoba je bohatá. Řeč je plynulá s dobrou artikulací. Chlapec projevuje zájem o počítání, má rád úkoly na rozvíjení matematických představ.

Orientační test školní zralosti od Jiráska

První úkol, kterým byla kresba lidské postavy, splnil Renek na dvojku. Postava pána měla na hlavě klobouk. Krk i tělo bylo přiměřené k postavě, postava měla delší nohy a ruce. Nechyběly oči, uši, nos a vlasy. Přepis písma bych ohodnotila čtyřkou. Písmena jsou odlišná od vzoru, chybí tečka nad „i“ a tečka na konci. Obkreslení skupiny bodů hodnotím jedničkou, je vychýlen jen jeden bod.

Obrázek č. 20 - Orientační test školní zralosti od Jiráska (opis písma a obkreslení skupiny bodů), autor Renek

Reverzní test Edfeldtův

Po vysvětlení zadání se chlapec pustil s chutí do práce. První stránku vyplnil docela rychle, od druhé stránky se projevovala únava a nesoustředěnost. Odlišné obrázky škrtal rovnou čarou. Očima přeskakoval po stránce papíru nahoru i dolů. Listy papíru potřeboval otáčet, po každé hotové stránce řekl, že už je hotov. Test trval 8 minut a 46 sekund. V testu bylo 12 chyb, což je velice slušný výsledek, z kterého je patrné, že je chlapec dostatečně připraven ke čtení.

Projektivní metoda

- **Kresba rodiny a kresba začarované rodiny**

Kresba rodiny

Renda maloval rodinu s radostí, usmíval se a byl velice hovorný. Nejprve nakreslil maminku. Při malování povídal, že má maminka dlouhé vlasy a nosí vysoké podpatky. Pak namaloval sestru a rozpovídal se, že má sestra nové šaty, které ji také na obrázku nakreslil. Dále namaloval tatínka, jehož zájmy jsou prý četba novin a sledování televize. Ptal se mě, jestli má nakreslit sám sebe. Nakonec se nakreslil vpravo.

Kresba začarované rodiny

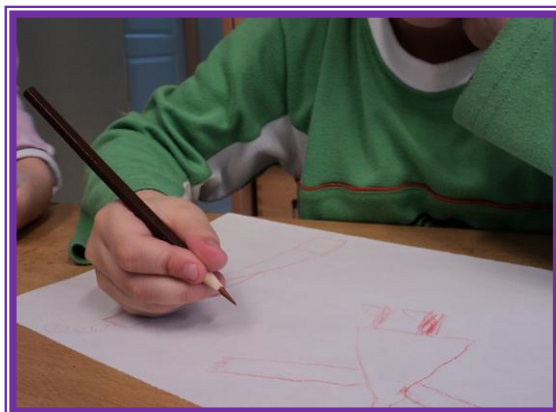
Sestru a sebe nakreslil jako rybičky (Renda – modrá ryba, Soňa – zelená ryba). Maminka je jako žabka a tatínek je ptáček. Dále dokreslil rybník a travičku.

Obrázek č. 21 – Kresba rodiny, kresba začarované rodiny, autor Renek

Držení tužky

Renek drží tužku správně, ruka ho nebolí, lateralita byla vyhraněna.

Obrázek č. 22 – Držení tužky

7.2 Diagnostický kalendář

Vytvořila jsem diagnostický kalendář, který má za úkol pomoci pedagogovi v mateřské škole při diagnostice školní zralosti. Kalendář je pro děti, které nastupují následující rok do školy. Tento kalendář je na jeden školní rok.

Diagnostický kalendář

MĚSÍC	DIAGNOSTIKA	METODA
Září	sebeobsluha	pozorování
Říjen	úroveň řeči	rozhovor
Listopad	jemná a hrubá motorika, vyhraněnost laterality	pozorování
Prosinec	smysly	pozorování
Leden	paměť, soustředěnost	pozorování, rozhovor
Únor	pracovní tempo	pozorování
Březen	vědomosti – znalost barev, geometrických tvarů	pozorování, rozhovor
Duben	matematické představy (počítání)	rozhovor
Květen	opakování z předešlých měsíců	pozorování, rozhovor, individuální práce
Červen	opakování z předešlých měsíců	pozorování, rozhovor, individuální práce

Září

V září se učitelka zaměří na sebeobsluhu dítěte. Dítě by mělo mít zakódované základní hygienické návyky. To znamená, že dítě používá samostatně toaletu, umí zacházet s toaletním papírem, dokáže si umýt ruce a použít ručník. Sebeobsluhou se myslí také samostatné oblékání a obouvání. Dítě zvládne přinést a odnést nachystané jídlo, připravit si příbor a samostatně se najíst. Ví, kam patří hračky a umí je uklidit. Učitelka bude děti pozorovat a zapisovat si do diagnostického kalendáře poznámky.

Říjen

V měsíci říjnu bude sledována úroveň řeči. Učitelka se zaměří na pozorování, jestli došlo k dokončení gramatické stavby vět. Bude pozorovat, jestli dítě chápe složitější děj, umí ho vyprávět, jakou má dítě slovní zásobu a sledována bude také artikulace. Učitelka bude pozorovat řeč individuálně. K rozvoji řeči může pomoci několik her, které jsou uvedeny v teoretické části na straně 18.

Listopad

V listopadu se zaměříme, jak dítě ovládá jemnou a hrubou motoriku. Zjišťována bude také vyhraněnost laterality. Na procvičení jemné motoriky mohou být dětem nabídnuty pracovní listy na probírané téma. (viz Příloha č. 7)

Prosinec

V prosinci se pedagogický pracovník zaměří na úkoly smyslového vnímání. Učitelka bude pozorovat, jak se předškolní dítě orientuje pomocí sluchu, zraku. Do úkolů bude zahrnuto i poznávání podle hmatu (jemné, hrubé předměty). K smyslovému vnímání učitelka může zahrnout různé hry, např. hledání zvonečku. Hra spočívá v tom, že děti sedí v kruhu na židličkách nebo na zemi a mají ruce za zády. Jedno z dětí stojí veprostřed a má zavřené oči. Paní učitelka dá jednomu z dětí do ruky zvoneček, které potom zvonečkem zvoní. Dítě, které mělo zavřené oči, oči otevře a pokusí se zvoneček podle zvuku najít. Další hrou, která rozvíjí také sluchové vnímání je hra na tichá slova. Učitelka zašeptá jedno slovo např. hvězdička, svíčka, zvoneček, aj. Děti, které slovo slyšely, se přihlásí. Učitelka jedno z dětí vyvolá a požádá ho, aby řeklo, jaké slovo

slyšelo. Pokud je slovo správně, dítě si může další slovo vymyslet a tiše ho říct ostatním dětem.

Leden

V lednu bude sledována paměť. Pomůže k tomu krátká básnička, pohádka, kterou dítě převypráví. Učitelka bude sledovat rychlost naučení básně a zapamatování si pohádky nebo krátkého příběhu. V tomto měsíci se bude učitelka zabývat i soustředěním jednotlivých dětí, k čemuž jí pomůže Kimova hra.

Únor

Pracovním tempem se učitelka bude zabývat v únoru. Bude zjišťovat, kolik času dítě potřebuje k zadanému úkolu, jak úkol splní, jaký vztah má dítě k úkolu a jestli ho vypracovalo samostatně nebo potřebovalo pomoc.

Březen

V březnu bude učitelka zkoumat, jestli dítě zná základní barvy a základní geometrické tvary, přičemž se barvy i tvary budou procvičovat při řízené činnosti. Pomocí rozhovoru a pomocí pozorování dítěte při plnění úkolu bude učitelka zjišťovat, jak dítě základní barvy a geometrické tvary ovládá.

Duben

V dubnu se učitelka zaměří na matematické představy dítěte. Bude zjišťovat, jestli dítě umí počítat do deseti a jestli zvládne jednoduché operace s čísly.

Květen a červen

Tyto dva měsíce se budou soustředit na opakování a prohlubování všech znalostí a dovedností.

7.3 Přehled výsledků diagnostických testů

Tabulka č. 1 – Hodnocení Orientačního testu školní zralosti dle Dittricha

Součet známek	Úroveň školní zralosti
3 ÷ 5	výrazný nadprůměr
6	nadprůměr
7 ÷ 9	průměr
10 ÷ 11	slabší průměr
12	podprůměr
13 ÷ 15	velmi slabá úroveň

(převzato z Bakalářské práce: Karpíšková, 2010, s. 34)

7.3.1 Přehled výsledků Orientačního testu školní zralosti (J. Jirásek)

Tabulka č. 2 – Výsledky Orientačního testu školní zralosti (J. Jirásek)

Jméno	Orientačního testu školní zralosti				Hodnocení (dle tabulky č. 1)
	úkol 1	úkol 2	úkol 3	celkem	
Barborka	2	2	1	5	výrazný nadprůměr
Helenka	1	1	1	3	výrazný nadprůměr
Lucinka	3	3	2	8	průměr
Martin	4	3	1	8	průměr
Adam	4	5	3	12	podprůměr
Renek	2	4	1	7	průměr

7.3.2 Reverzní test Edfeldtův

Tabulka č. 3 – Výsledky Reverzního testu (Edfeldt)

Jméno	Věk (rok, měsíc)	Reverzní test		školní zralost
		počet chyb	čas vypravování testu	
Barborka	5,7	14	13,10	zralost
Helenka	5,8	11	15,21	zralost
Lucinka	6,1	8	18,02	zralost
Martin	5,5	27	10,43	nezralost
Adam	6,3	23	23,19	nezralost
Renek	6,7	12	8,46	zralost

7.3.3 Přehled hodnocení dětí podle screeningu školní zralosti

Tabulka č. 4 – Výsledky screeningu školní zralosti

KRITÉRIA	Barborka	Helenka	Lucinka	Martin	Adam	Renek
Sebeobsluha	V	V	V	V	V	V
Samostatnost	VD	V	V	ŠN	D	V
Úroveň řeči	D	V	V	VD	D	V
Jemná motorika	V	D	D	D	V	V
Vyhraněná lateralita	V	V	V	VD	V	V
Ovládání smyslů	VD	VD	V	V	D	VD
Soustředěnost	V	VD	VD	ŠN	ŠN	VD
Pracovní tempo	V	V	VD	ŠN	ŠN	V
Základní znalosti a vědomosti	V	V	V	V	VD	V
Matematická představivost	VD	V	V	VD	D	V
HODNOCENÍ ŠKOLNÍ ZRALOSTI	Školní zralost	Školní zralost	Školní zralost	Školní nezralost	Školní nezralost	Školní zralost

Hodnocení školní zralosti:

V.....výborná

VD.....velmi dobrá

D.....dobrá

ŠN.....školní nezralost

8 Shrnutí praktické části

V praktické části jsem se pokusila diagnostikovat tři děvčata a tři chlapce z mateřské školy v Českých Budějovicích, kde jsem strávila nějaký čas na praxi. Děti jsem ve školce pozorovala a za pomoci diagnostických testů a projektivní metody jsem mohla stanovit, zda jsou děti po všech stránkách optimálně připraveny na školní docházku či se jedná o děti nezralé. Domnívám se, že na základě dosažených výsledků jsou 4 ze 6 hodnocených dětí s optimální školní zralostí a jsou na školní docházku dobře připraveny.

Barborka

Dívka má chudší slovní zásobu, problémy má s hláskami r a ř, navštěvuje logopeda. Od září se výrazně její řeč lepší. Sebeobsahu zvládá výborně. Lateralita byla vyhraněna a s držetím tužky nemá Barborka problémy. Je schopná spolupracovat s ostatními dětmi a dokáže se dostatečně dlouho soustředit na daný úkol. Z Orientačního testu školní zralosti vyplývá, že Barborka patří mezi výrazně nadprůměrné děti. Reverzní test Edfeldtův dopadl také dobře, zde udělala Barborka 14 chyb. Jsem přesvědčena, že Barborka je připravena na školní docházku ve všech směrech.

Helenka

Úroveň řeči je plynulá a srozumitelná. Lateralita byla vyhraněna, držetím tužky však není správné, je potřeba stále kontrolovat úchop. Helenka ráda spolupracuje s ostatními dětmi. Soustředěnost je na velmi dobré úrovni. Z Orientačního testu školní zralosti vyplývá, že Helenka rovněž patří k výrazně nadprůměrným dětem. Všechny úkoly Orientačního testu splnila na jedničku. V Edfeldtově reverzním testu měla 11 chyb. Dívka je ve všech ohledech připravena ke školní docházce.

Lucinka

Úroveň řeči je výborná, Lucinka je samostatná, soustředěnost je na velmi dobré úrovni. Lateralita byla vyhraněna, úchop tužky je nutný dále procvičovat. Z Orientačního testu školní zralosti vychází Lucinka na průměr. V Edfeldtově reverzním testu měla Lucinka pouze 8 chyb, z výsledků testů je jasně patrné, že je též dobře připravena na školní docházku.

Martin

Slovní zásoba je u Martina chudší. Rád si hraje a zadané úkoly plní velice nesoustředěně. Není samostatný, často si s úkoly neví sám rady. Upřednostňuje činnosti, ve kterých spolupracuje s ostatními dětmi. V Orientačním testu školní zralosti byl Martin průměrný. V Edfeldtově reverzním testu měl 27 chyb, což značí nepřípravenost ke čtení. Dle screeningového výzkumu je Martin nepřípraven na samostatné plnění úkolů a delší soustředěnost. Domnívám se, že pracovní tempo je též nevyhovující. Z těchto důvodů bych doporučila odklad školní docházky.

Adam

Řeč je na dobré úrovni, slovní zásoba je průměrná. Držení tužky je správné, laterálita byla vyhraněna. Z Orientačního testu školní zralosti vyplynul Adam jako podprůměr. Při testu bylo zřejmé, že se chlapec příliš nesoustředil. V Edfeldtově reverzním testu udělal 23 chyb. Z výsledků screeningového šetření je patrná nezralost u soustředění a pracovního tempa. Domnívám se proto, že by chlapci prospěl odklad školní docházky.

Renek

Úroveň řeči je výborná, bez logopedických vad. Chlapec má bohatou slovní zásobu. Laterálita byla vyhraněna, držení tužky je správné. Renek je průměrně soustředěný. Orientační test školní zralosti dopadl též průměrně. V Edfeldtově reverzním testu dosáhl Renek pouze 12 chyb. Podle mého názoru je dostatečně připraven ke školní docházce.

9 Závěr

V teoretické části jsem popsala jednotlivé metody a testy ke zjišťování školní zralosti předškolních dětí. V praktické části jsem s dětmi vypracovala dle mého názoru stěžejní testy a metody, které jsou při rozhodování školní zralosti nejdůležitější. Dále jsem pomocí metody rozhovoru získávala další cenné údaje o dětech. Pozorováním při řízených činnostech a spontánních hrách dětí jsem jednotlivé děti lépe poznala a celkové hodnocení bylo pro mě snazší. Mého výzkumu se zúčastnilo celkem 6 dětí s různým stupněm zralosti. Dva chlapci dle výsledků testů i screeningového šetření byli podprůměrní a nedostatečně zralí na školní docházku. Přikláním se k názoru, že by těmto chlapcům pomohl odklad školní docházky, kdy budou mít více času dohnat potřebné znalosti a dovednosti. Další dvě děti dosáhly průměrných výsledků, zde by neměl být se zvládnutím školní docházky problém. Dvě děti byly mimořádně nadané, což svědčí i zpracování zadaných úkolů.

Obecně se domnívám, že úroveň jednotlivých dětí závisí i na přístupu rodiny a vnějšího okolí. Děti, kterým se rodiče dostatečně věnují, mají lepší předpoklad pro zvládnutí školní docházky. Pro děti, které zatím nejsou dostatečně zralé pro školní docházku, bych doporučila odklad. Domnívám se, že pro vývoj těchto dětí je odklad nejlepším řešením, jelikož během následujícího roku získají další čas pro rozvoj potřebných znalostí a dovedností a budou dostatečně připraveny pro školní docházku. V případě, že z nějakého důvodu dítě odklad nedostane, může se stát, že ve škole nebude dostatečně zvládat probírané učivo, zbytečně se tím bude stresovat a úkoly bude plnit s nechtí.

„Dětství není čekání a příprava na nějaký plnohodnotný dospělejší život, ale je to život sám.“ (Kořátková, 2008, s. 188)

10 Literatura

Seznam tištěných zdrojů

ČÁP, J., MAREŠ, J. *Psychologie pro učitele*. 1. vyd. Praha : Portál, s. r. o., 2001. 656 s. ISBN 80-7178-463-X.

DVOŘÁKOVÁ, M. *Pedagogicko psychologická diagnostika I*. 2. vyd. České Budějovice : Jihočeská Univerzita v Českých Budějovicích, 2000. 192 s. ISBN 80-7040-402-7.

FONTANA, D. *Psychologie ve školní praxi*. 1. vyd. Praha : Portál, 1997. 384 s. ISBN 80-7178-063-4.

GUIRAOVÁ-JULLIENOVÁ, M., MARCHAL, M. *Jednou budu školákem*. 1. vyd. Praha : Portál, s. r. o., 1999. 120 s. ISBN 80-7178-349-8.

HARTL, P. *Psychologický slovník*. 1. vyd. Praha: Budka, 1993. 301 s. ISBN 80-90 15 49-0-5.

KARPÍŠKOVÁ, J. *Školní zralost*. České Budějovice, 2010. 54 s.

KOLLÁRIKOVÁ, Z., PUPALA, B. *Předškolní a primární pedagogika*. 1. vyd. Praha : Portál, s. r. o., 2001. 456 s. ISBN 80-7178-585-7.

KOŤÁTKOVÁ, S. *Dítě a mateřská škola*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a. s., 2008. 200 s. ISBN 978-80-247-1568-1.

KROPÁČKOVÁ, J. *Budeme mít prvňáčka : pro rodiče dětí od 5 let*. 1. vyd. Praha : Portál, s. r. o., 2008. 160 s. ISBN 978-80-7367-359-8.

LANGMEIER, J. *Vývojová psychologie pro dětské lékaře*. 2. dopl. vyd. Praha : AVICENUM, 1991. 288 s. ISBN 80-201-0098-7.

LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. Praha : Grada Publishing, spol. s r.o., 1998. 344 s. ISBN 80-7169-195-X.

Pražská skupina školní etnografie, *Psychický vývoj dítěte od 1. do 5. třídy*. 1. vyd. Praha : Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum, 2005. 556 s. ISBN 80-246-0924-X.

RÝDL, K. *Vybíráme školu pro svoje dítě*. Praha : Grada, 1993. 112 s. ISBN 80-7169-032-5.

SAGI, A. *Problémové děti v mateřské škole*. 1. vyd. Praha: Portál, 1995. 104 s. ISBN 80-7178-067-7.

SVOBODA, M., KREJČÍŘOVÁ, D., VÁGNEROVÁ, M. *Psychodiagnostika dětí a dospívajících*. 1. vyd. Praha : Portál, s. r. o., 2001. 792 s. ISBN 80-7178-545-8.

ŠVANCAR, R. *Než poradna doporučí odklad*. In: Učitelské noviny, ročník 109, 3/2006, Praha, 2006.

ŠVANCARA, J. *Diagnostika psychického vývoje*. 3. vyd. Praha: Avicenum, zdravotnické nakladatelství, n.p., 1980. 400 s. ISBN 08-084-80.

VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie : dětství, dospělost, stáří*. 1. vyd. Praha : Portál, s. r. o., 2000. 528 s. ISBN 80-7178-308-0.

VÁGNEROVÁ, M., KLÉGROVÁ, J. *Poradenská psychologická diagnostika dětí a dospívajících*. 1. vyd. Praha : Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum, 2008. 540 s. ISBN 978-80-246-1538-7.

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon).

ZÄHME, V. *Co by děti měly znát*. 1. vyd. Dobřejovice : Rebo Productions CZ, spol. s r. o., 2005. 206 s. ISBN 80-7234-420-X.

ZELINKOVÁ, O. *Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací program*. Praha : Portál, s. r. o., 2001. 208 s. ISBN 80-7178-544-X.

Seznam elektronických zdrojů

SMOLÍKOVÁ, K. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. [online]. 2004. [cit. 2011-17-2]. Dostupný z WWW: <<http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolskareforma/ramcove-vzdelavaci-programy?highlightWords=rvp>>.

Seznam příloh

Příloha č. 1 – Jiráskova modifikace testu školní zralosti A. Kerna.....	P1
Příloha č. 2 – Edfeldtův Reverzní test.....	P4
Příloha č. 3 – Zkouška sluchové analýzy a syntézy.....	P9
Příloha č. 4 – Zkouška znalostí předškolních dětí.....	P11
Příloha č. 5 – Orientační test školní zralosti – verbální myšlení (J. Jirásek).....	P18
Příloha č. 6 – Screening školní zralosti.....	P20
Příloha č. 7 – Pracovní listy na procvičení jemné motoriky.....	P21

ORIENTAČNÍ TEST ŠKOLNÍ ZRALOSTI*
ORIENTAČNÝ TEST ŠKOLSKEJ ZRELOSTI

Příjmení a jméno dítěte: Príezvisko a meno dieťaťa:		
Datum narození: Dátum narodenia:	Věk: r. m. Vek: r. m.	Datum vyšetření: Dátum vyšetrenia:
Adresu rodičů: Adresa rodičov:		

1. Tady nakresli nějakého pána tak, jak to umíš.

1. Sem nakresli nějakého pána tak, ako to vieš.

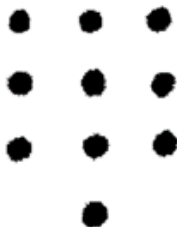
© PSYCHODIAGNOSTIKA, spoločnosť s r.o., Bratislava

Instrukce viz v: Jirásek—Tichá, Psychologická hlediska předškolních prohlídek. SZdN, Praha 1968
Inštrukcie pozri v: Jirásek—Tichá, Psychologická hlediska předškolních prohlídek. SZdN, Praha 1968

2. Podívej se, tady je něco napsáno. Ty ses ještě psát naučil(a), ale zkus, jestli bys to taky uměl(a). Hčky se dívej, jak je to napsáno a tadyhle vedle na to prázdné místo to tak napiš.

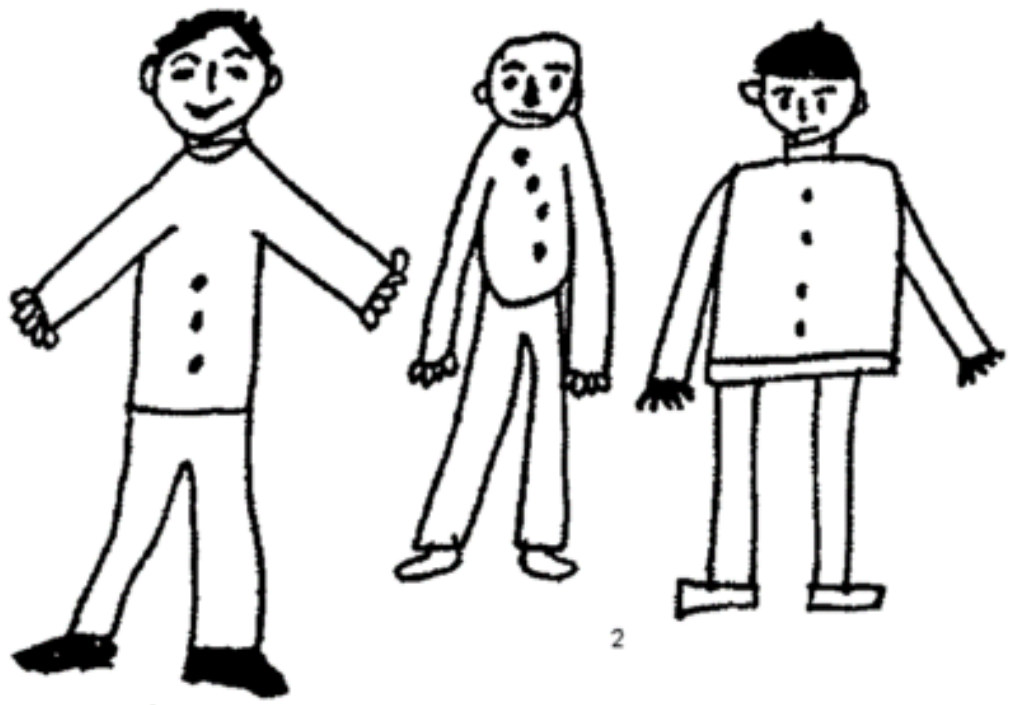
Lev pali.

3. Tady jsou takové puntíky. Žkus to tadyhle vedle nakreslit zrovna tak.

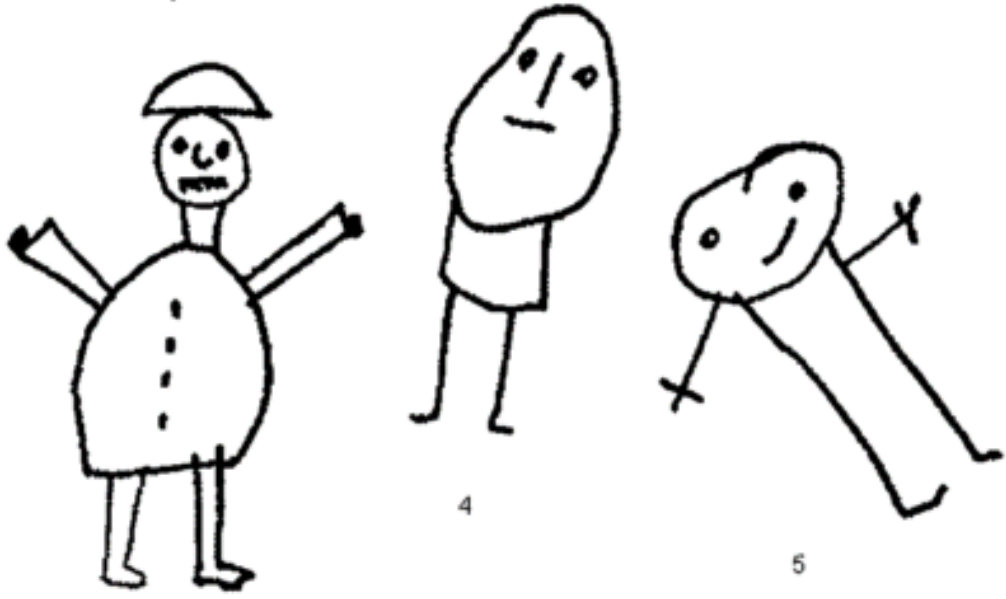
2. Pozri sa, tu je niečo napísané. Ty si sa ešte naučil(a) písať, ale skús, či by si to tiež vedel(a). Dobre sa pozri, ako je to napísané, a tu vedľa, na to prázdné miesto, to tak napiš.

3. Tu sú také bodky. Skús to tu vedľa nakresliť takisto.

1

2

3

4

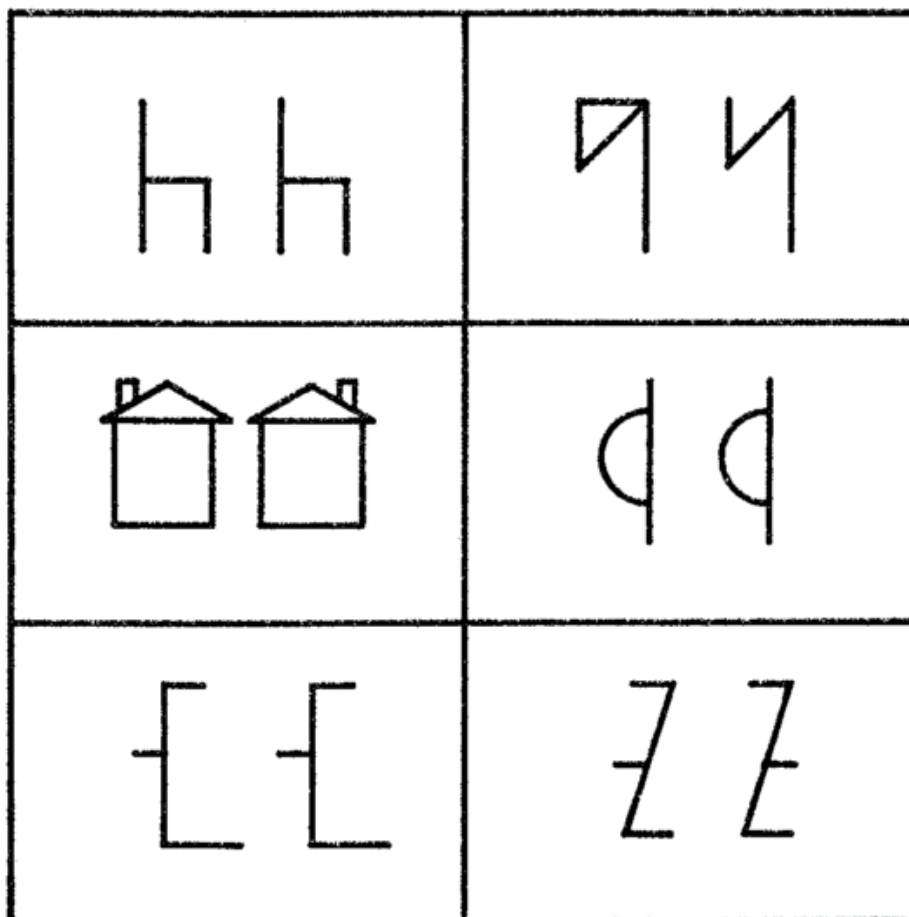
5

REVERZNÝ TEST

AKE W. EDFELDT

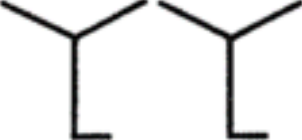

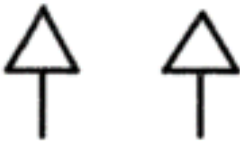

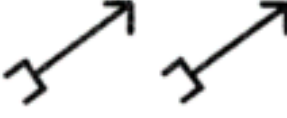
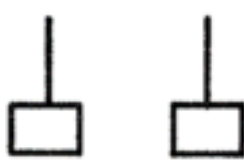
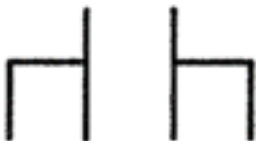
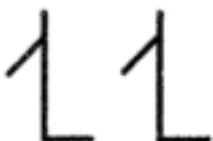

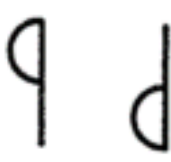
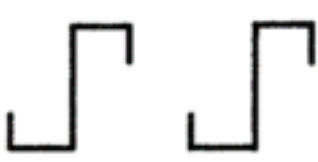
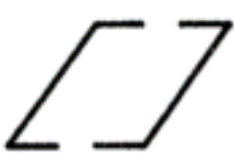
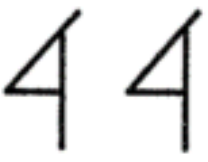
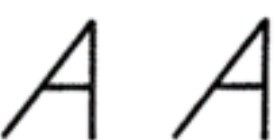
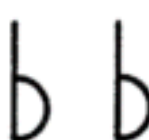
PRIEZVISKO A MENO PRÍJMENÍ A JMÉNO		DÁTUM NAR. DATUM NAR.		VEK VEK
BYDLIŠKO BYDLIŠTE		DÁTUM VYŠETR. DATUM VYŠETR.		
HS	CHYBY	ČAS	VS	
POZNÁMKY				

PRÍKLADY - PŘÍKLADY

© SKANDINAVISKA TESTFÖRLAGET, STOCKHOLM

© PSYCHODIAGNOSTICKÉ A DIDAKTICKÉ TESTY, N.P. BRATISLAVA

q b	h h	l l
t t	y y	t t
p p	h h	z z
< <	v v	o o
q p	h h	l l
4 4	o o	z z
z z	M W	l l

q p	◊ ◊	d d
f f	▭ ▭	▭ ▭
u u	L L	z z
* *	d p	h h
q q	f f	t t
∇ ∇	F F	u u
f f	u u	v v

44	NΠ	d b
Ɔ Ɔ	Y Y	⊥ ⊥
q q	d d	⌒ ⌒
∩ 1	P b	N N
P P	L J	h h
† †	⌒ ⌒	o o
Z Z	N N	7 7

Zkouška sluchové analýzy a syntézy - SAS-M

Zkouška má postihnout schopnost dítěte rozkládat slova v hlásky a slova z hlásek skládat.

Ve zkoušce sluchové analýzy dítěti jednotlivá slova zřetelně předříkáváme a žádáme je, aby nám řeklo, jaké hlásky v tom slově slyšelo a jak šly za sebou. Nacvičíme to na zácvičných slovech "má" a "pes". Řekneme "má" a dítě má slovo říci po hláskách "m-á", řekneme "pes" a dítě má říci "p-e-s".

Je-li jasné, že dítě pochopilo, oč jde, přistoupíme k vlastní zkoušce. Jestliže dítě slovo správně rozložilo na první pokus, dostává 2 body. Jestliže při prvním pokusu selhalo, slovo mu ještě jednou opakujeme. Podaří-li se mu slovo rozložit na tento druhý pokus, dostává 1 bod. Více pokusů neděláme.

Zkoušku končíme, jestliže dítě nedokázalo ani na druhý pokus rozložit tři slova za sebou.

Ve zkoušce sluchové syntézy naopak dítěti říkáme v sekundových intervalech jednotlivé hlásky a žádáme je, aby nám řeklo, co je to za slovo. Nacvičíme opět na slovech "m-á" (dítě má říci "má") a "p-e-s" (dítě má říci "pes").

Jinak je postup týž jako ve zkoušce sluchové analýzy.

Nácvičná slova: "má", "pes"

Za úspěšný první pokus dostává dítě 2 body, za úspěšný až druhý pokus 1 bod.

Základní série

Analýza	body	Syntéza	body
1. sám		1. s-á-l	
2. voda		2. k-o-s-a	
3. cibule		3. ra-me-na	
4. drak		4. m-ra-k	
5. náplast		5. zá-pla-ta	

6. petrolej
7. strašidlo
8. soustrast
9. pstruzi
10. nenapodobitelný

bodů celkem:

6. petržel
7. bratříček
8. bouračka
9. stříbrný
10. nespravedlnost

bodů celkem:

Alternativní série

Analýza body

1. rak
2. koza
3. ulice
4. mast
5. motorka
6. chroust
7. švestka
8. princezna
9. ctnostný
10. nevypočítatelný

bodů celkem:

Syntéza body

1. m-á-k
2. husa
3. opice
4. psát
5. meruňka
6. chloupky
7. košťátko
8. prsten
9. traktorista
10. nenapravitelný

bodů celkem:

Zkouška znalostí předškolních dětí

Příručka

autoři: PhDr. Z. Matějček, CSc.
PhDr. M. Vágnerová-Strnadová

ZKOUŠKA ZNALOSTÍ PŘEDŠKOLNÍCH DĚTÍ

Autoři: PhDr. Z. Matějček, CSc.
PhDr. M. Vágnerová
Vědecký redaktor: PhDr. P. Říčan, CSc.
Oponent: Doc. PhDr. J. Jirásek, CSc.
Odpovědný redaktor: B. Perichtová, prom.psych.

c Psychodiagnostické a didaktické testy, n.p.,
Bratislava 1976

Na to dáme první otázku, která ještě nepatří do zkoušky a kterou ovšem nehodnotíme: "Napřed mi řekni, jak se ty jmenuješ křestním jménem." /Říká-li dítě své příjmení; upozorníme je, že chceme znát "křestní jméno" - jako třeba Milan, Pavel, Dana apod./.

Pak už plynule navážeme první otázkou zkoušky.

I. Společenské zařazení.

1. A jak se jmenuje křestním jménem tvoje maminka? /Nemá-li dítě maminku, tedy tatínek nebo ten, u koho dítě bydlí/.
2. Jaké barvy má naše vlajka?
3. Které je největší město u nás - v naší republice?
4. Jak se jmenuje náš pan prezident?

celkem bodů:

II. Počet.

1. Kolik kol má trojkolka?
2. Kolik prstů je na jedné ruce?
3. A kolik je jich na obou rukou?
4. Kolik dnů je v týdnu? /od neděle do neděle/

celkem bodů:

III. Čas.

1. Který den přijde po neděli?
2. Který den přijde po sobotě?
3. V které roční době jsou vánoce? /neví-li dítě, co jsou čtyři roční období, vyjmenujeme mu je v tomto pořadí: podzim, zima, jaro, léto/.
4. Kolik je hodin v poledne?

celkem bodů:

IV. Hry a sport.

1. Co potřebujeme, když chceme šít na panenku? /Stačí, když dítě vyjmenuje: jehlu a nit/.
2. Co si vezmou děti na nohy, když chtějí hrát na ledě hokej?
3. Jak se jmenuje při kopané ten, kdo hlídá, aby nedostali gól?
4. Jak se jmenuje to, co vystřelujeme lukem?

celkem bodů:

V. Pohádky.

1. Jak se jmenovali ti tři v pohádce? Jeden byl Dlouhý, druhý Široký a ten třetí? ...
2. U koho žil Smolíček Pacholíček?
3. Jak se jmenují ty dvě loutky? Jedna je Hurvínek a ta druhá? ...
4. Když začíná divadlo, co se musí rozhrnout nebo vytáhnout, abychom viděli na jeviště?

celkem bodů:

VI. Zvířata.

1. Proč lidé chovají včely?
2. Které zvíře nám dává vlnu?
3. Jak se říká tomu, co má jelen na hlavě? /Správná odpověď je "parohy"/.
4. Čím se živí pavouci? /Co žerou, co chytají?/

celkem bodů:

VII. Rostliny.

1. Co se musí zasít do země, aby nám vyrostly květiny?
 2. Jak se jmenuje ta část stromu, která roste pod zemí?
 3. Jak se jmenují ty houby, kterými bychom se mohli otrávit?
 4. Která rostlina nás může popálit?
-

celkem bodů:

VIII. Domácnost:

1. Když oloupeme vajíčko, tak ve vnitřku je bílek - a co ještě?
 2. Z čeho se dělají knedlíky? / Ve výčtu nesmí chybět "mouka" nebo "brambory" - může chybět mléko, "voda, "tuk" apod./
 3. Co potřebuje maminka nebo babička, když plete svetr? / "Vlnu a jehlice" či jinak vyjádřeno, že potřebuje materiál a nástroj./
 4. Co dáváme žrát králíkům? / Trávu - nebo cokoli jiného, co se skutečně králíkům dává./
-

celkem bodů:

IX. Nástroje.

1. Na co potřebujeme kosu?
 2. Dřevo se řeže pilou - a čím se štípe?
 3. Čím se tatínek holí, aby neměl vousy? /Čím se muži holí?
/břitva, žiletka, strojek, elektrický strojek aj./
 4. Čím chytají rybáři ryby? /na udici, do sítě apod./
-

celkem bodů:

X. Zaměstnání.

1. Ke komu si chodíme dát ostříhat vlasy?
 2. Kdo nosí dopisy do domu?
 3. A kde se kupují cigarety? /U venkovských dětí se připouští "v krámě", "samoobsluže"/
 4. Jak to musíme udělat, když chceme poslat peníze někomu, kdo bydlí hodně daleko - v nějakém jiném městě /jiné vesnici/, kam mu to nemůžeme donést.
/Správná odpověď vyjadřuje, že se na tom nějak účastní pošta - ale připouští se i "pošleme je složenkou" nebo jiné obdobné vyjádření./
-

celkem bodů:

Celkový skór ze všech 10 oddílů:

..... bodů

Vyšetřil:

podpis

Příloha č. 5 – Orientační test školní zralosti – verbální myšlení (J. Jirásek)

Test VM

(Orientační test školní zralosti – verbální myšlení)

J. Jirásek

1. Které zvíře je větší – kůň nebo pes?
Kůň = 0, špatná odpověď = -5
2. Ráno snídáme a v poledne...?
Obědváme. Jíme polívku, knedlíky a maso = 0
Svačíme. Večeříme. Spíme a jiné chybné odpovědi = -3
3. Ve dne je světlo, v noci je...?
Tma = 0. Špatná odpověď = -4
4. Obloha je modrá, tráva je...?
Zelená = 0. Špatná odpověď = -4
5. Třešně, hrušky, švestky, jablka... to je?
Ovoce = 1. Špatná odpověď = -1
6. Proč se před příjezdem vlaku zavírají podle trati závory?
Aby se vlak nesrazil s autem. Aby pod vlak nikdo nevběhl, apod. = 0
Špatná odpověď = -1
7. Co je to Praha, Beroun, Plzeň?
Města = 1, nádraží = 0. Špatná odpověď = -1
8. Kolik je hodin? (Ukázat na papírových hodinách: čtvrt na sedm, za pět minut osm, čtvrt na dvanáct a pět minut.)
Dobře určeno = 4, určeno jen čtvrt, celá, čtvrt a hodina správná = 3,
nezná hodiny = 0
9. Malá kráva je telátko, malý pes je..., malá ovce je...?
Štěňátko (štěně), jehňátko (jehně) = 4, jen jeden ze dvou údajů = 0
Špatná odpověď = -1
10. Podobá se pes více kočce nebo slepici? Čím, co mají stejného?
Kočky, mají čtyři nohy, chlupy, ocas, drápy (stačí jedna podobnost) =
= 0, kočky (bez udání znaku podobnosti) = -1, slepici = -3
11. Proč má každé vozidlo brzdu?
2 důvody (brzdít s kopce, zpomalit v zatáčce, zastavit v případě
nebezpečí srážky, vůbec zastavit při ukončení jízdy) = 1, 1 důvod = 0,
špatná odpověď (např. To by nejelo bez brzdy) = -1
12. Čím se sobě podobají kladivo a sekera?
2 společné znaky (jsou ze dřeva a ze železa, mají topůrko, dají se jimi
zatloukat hřebíky, je to nářadí, na zadní straně jsou placaté) = 3
1 podobnost = 2. Špatná odpověď = 0
13. Čím se sobě podobají veverka a kočka?
Určení, že jsou to savci, nebo uvedení 2 společných znaků (mají čtyři
nohy, ocas, srst-chlupy-kožich, jsou to zvířata, dovedou lézt po stro-
mech) = 3
1 podobnost = 2. Špatná odpověď = 0

14. Čím se liší hřebík a šroub? Podle čeho bys je rozeznal, kdyby tu ležely vedle sebe na stole?
 Šroub má závit (vinty, takovou kroucenou čáru okolo, vroubky) = 3.
 Šroub se šroubuje a hřebík se zatlouká. — nebo: Šroub má matku = 2.
 Špatná odpověď = 0
15. Kopaná, skok vysoký, tenis, plavání ... to jsou...?
 Sporty (tělovýchova) = 3. Hry (cvičení, cviky, tělocvik, závody) = 2.
 Špatná odpověď = 0
16. Které znáš dopravní prostředky?
 3 pozemní dopravní prostředky a letadlo nebo loď = 4.
 Jen 3 pozemní dopravní prostředky nebo úplný výčet (i s letadlem nebo lodí), ale teprve po vysvětlení „Dopravní prostředek je to, čím se někam dopravujeme“ = 2. Špatná odpověď = 0
17. Čím se liší starý člověk od mladého? Jaký je mezi nimi rozdíl?
 3 znaky (šedivé nebo žádné vlasy, vrásky, nemůže už tak pracovat, špatně vidí, špatně slyší, je častěji nemocný, dříve umře než mladý) = 4.
 1 nebo 2 rozdíly = 2. Špatná odpověď (Má hůl. Kouří.) = 0
18. Proč lidé pěstují (provozují) sporty?
 2 důvody (Aby byli zdraví-otužilí-silní, aby byli pohyblivější, aby měli rovné tělo, aby nebyli tlustí, dělají to pro zábavu, chtějí dosáhnout rekordu-zvítězit aj.) = 4.
 1 důvod = 2. Špatná odpověď (Aby něco uměli. To se vsadí a vyhrajou se peníze) = 0
19. Proč je to nemravné (nesprávné, špatné), když se někdo vyhýbá práci?
 Ostatní se na něho musí dívat (nebo jiné vyjádření toho, že je tím poškozen i někdo jiný) = 5
 Je líný — nebo: Málo vydělá a nemůže si nic koupit = 2.
 Špatná odpověď = 0
20. Proč se musí nalepit na dopis známka?
 Platí se tím za doručení (dopravu) toho dopisu = 5
 Ten druhý by musel zaplatit pokutu = 2. Špatná odpověď = 0

Výsledek v testu je součet bodů (+ a -) dosažených v jednotlivých otázkách.

Klasifikace výsledků:

1	+24 a lepší
2	+14 až +23
3	0 až +13
4	-1 až -10
5	-11 a horší

Příloha č. 6 – Screening školní zralosti

Screening školní zralosti					
Jméno a příjmení:					
Datum narození:					
Věk:					
KRITÉRIA	ŠKOLNÍ ZRALOST			ŠN	POZNÁMKY
	V	VD	D		
Sebeobsluha					
Samostatnost					
Úroveň řeči					
Jemná, hrubá motorika					
Vyhraněná laterarita					
Ovládání smyslů					
Soustředěnost					
Pracovní tempo					
Základní znalosti a vědomosti					
Matematická představivost					

Hodnocení školní zralosti:

V.....výborná

VD.....velmi dobrá

D.....dobrá

ŠN.....školní nezralost

Příloha č. 7 – Pracovní listy na procvičení jemné motoriky

